МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2024 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ **Прокопчук О.Т.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Інституціональна модель страхового ринку України

Виконав – студент 2 курсу, групи 21 м-ф
освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
Махмудов Андрій Костянтинович
Науковий керівник – д.е.н., професор
Прокопчук Олена Тодорівна

Умань – 2024

Реферат

на кваліфікаційну роботу магістра
«Інституціональна модель страхового ринку України»
студента факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва
(спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»)

Махмудов Андрій Костянтинович

У сучасних умовах динамічного розвитку ринку та постійної конкуренції страхова галузь зазнає значних змін. Одним із ключових факторів успішного функціонування страхових компаній є здатність до впровадження інноваційних рішень у своїй діяльності. Маркетинг інновацій у страховій галузі стає необхідною складовою стратегії розвитку компаній, оскільки він дозволяє не лише залучати нових клієнтів, але й утримувати існуючих, підвищуючи їх лояльність.

Впровадження інновацій у страхування дозволяє створювати нові продукти та послуги, що відповідають потребам сучасних споживачів, а також оптимізувати внутрішні процеси компаній. У цьому контексті важливо розглядати інновації не тільки як технологічні нововведення, але й як зміни у підходах до обслуговування клієнтів, маркетингових стратегій та організації бізнес-процесів.

В даній роботі, яка складається з трьох розділів, використано теоретичний матеріал із сучасних навчальних посібників, наукових статей та інших праць провідних науковців. Загальний об’єм роботи складає 59 сторінок, основний текст розміщений на 52 сторінках. Робота містить 10 рисунків, 1 таблицю, а також 3 додатки. Кількість використаних джерел становить 50 наукових праці та Інтернет-ресрсів.

Мета написання кваліфікаційної роботи магістра – систематизація теоретичних та практичних засад інституціональної моделі страхового ринку України, а також виявлення сучасних викликів та окресленняперспектив її подальшого розвитку.

В першому розділі здійснено теоретичну концептуалізацію інституціональної моделі страхового ринку України.

В другому розділі досліджено сучасний стан та тенденції розвитку страхового ринку України.

В третьому розділі сформовано та окреслено пропозиції щодо вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України.

Анотація

Кваліфікаційна робота магістра присвячена дослідженню теоретичних та практичних засад інституціональної моделі страхового ринку України, а також виявленню сучасних викликів та окресленню перспектив її подальшого розвитку.

Ключові слова: страхування, інституціональна модель, страховий ринок, страховик, страхувальник.

The summary

The master's thesis is devoted to the study of the theoretical and practical foundations of the institutional model of the insurance market of Ukraine, as well as the identification of current challenges and the prospects for its further development.

Keywords: insurance, institutional model, insurance market, insurer, insured.

ЗМІСТ

ВСТУП ……..… 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ……..... 6

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ……..... 19

2.1 Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку страхового ринку в Україні …… 19

2.2 Особливості інституціональної структури та регуляторні аспекти функціонування страхового ринку ……..…….. 32

2.3 Нормативно-правове регулювання страхового ринку України 36

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ……..……..… 42

ВИСНОВКИ…….. 50

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……. 53

ДОДАТКИ……. 56

ВСТУП

Дослідження інститутів, які визначають рамки та хід конкретних процесів, є необхідною умовою трансформації економічної парадигми. Інститути при цьому розуміють достатньо широко, тому що історично виникли та розвиваються еволюційним шляхом. Сучасна криза засвідчила, що національні товарні і фінансові ринки, ринки фізичних активів капіталу і праці втратили стан стійкості та динаміку тенденцій розвитку. Це повною мірою стосується і страхового ринку України, який є найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків, але інституціонально не оформленим. Страховий ринок є тим захисним бар'єром, який сприяє формуванню сталої економічної динаміки розвитку країни, суспільства, різних секторів національного господарства, що загалом підвищує й загальноекономічну безпеку. Кожна країна має свої інституціональні особливості, які позначаються на економічному розвитку та побудові товарних та фінансових ринків, у т.ч. страхових.

Страховий ринок є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку утворює низка взаємопов'язаних і взаємообумовлених підсистем. Актуальні проблеми функціонування і розвитку страхового ринку України знаходяться у центрі уваги багатьох учених. Існування повноцінного ринку страхування є важливою умовою для підвищення добробуту населення та сталого економічного зростання. В Україні цей сектор знаходиться на стадії свого розвитку і має деякі проблеми. Тому подальший його розвиток має набути пріоритетного значення в економічній та соціальній аспектах політики держави.

Таким чином, дана магістерська робота спрямована на дослідження теоретичних та практичних засад інституціональної моделі страхового ринку України, а також виявлення сучасних викликів та окреслення перспектив її подальшого розвитку.

Теоретико-методологічною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти , що стосуються провадження страхової діяльності в Україні,

навчальна та наукова література з основ страхування, матеріали науково-практичних конференцій, довідкова та періодична література, дані офіційної статистики.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи магістра. Основні положення та результати наукового дослідження обговорювались на V Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції *«Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення»* (м. Умань, », 6 червня 2024 р.).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок є ключовим елементом економіки України, відіграючи важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та економічної безпеки. Він створює можливості для захисту фізичних та юридичних осіб від різноманітних ризиків, стимулюючи розвиток бізнесу, інвестицій та економічної активності загалом. В умовах динамічних змін, як внутрішніх, так і глобальних, що впливають на фінансовий сектор країни, страховий ринок України зазнає трансформацій, адаптуючись до нових викликів та можливостей.

З початку 2000-х років ринок страхових послуг в Україні поступово розвивається та вдосконалюється. Важливим чинником стала євроінтеграція, яка стимулює впровадження міжнародних стандартів та практик у сфері страхування. Водночас, економічні кризи, зокрема, глобальна криза 2008 року, а також збройний конфлікт на сході країни, суттєво вплинули на ринок, змушуючи його пристосовуватись до складних умов. Нестабільність та ризики, пов’язані з війною, фінансовими обмеженнями і політичною невизначеністю, продовжують формувати попит на страхові продукти, а також виклики для страхових компаній.

Важливим аспектом розвитку ринку є зміни в законодавстві та регулюванні. У відповідь на потребу в захисті інтересів страхувальників та стабілізації ринку держава вдосконалює нормативну базу, підвищуючи вимоги до прозорості, платоспроможності та надійності страховиків. На ринку з'являються нові послуги, наприклад, страхування життя, медичне страхування та страхування від нещасних випадків, а також нові канали дистрибуції, як-от цифрові платформи та мобільні додатки, що роблять страхові продукти більш доступними для населення.

Наразі страховий ринок України сьогодні переживає процес трансформації та зростання, що сприяє підвищенню якості послуг і розширенню спектра

страхових продуктів. Важливими чинниками подальшого розвитку є підтримка держави, інтеграція до європейського ринку, впровадження інноваційних технологій та підвищення фінансової грамотності населення.

Розвиток страхового ринку в Україні є важливим аспектом економічної стабільності, який забезпечує захист економічних інтересів як фізичних осіб, так і підприємств. Однак для його ефективного функціонування потрібна надійна інституційна основа, що охоплює правове регулювання, взаємодію між різними учасниками ринку, а також сприяння держави. Теоретична концептуалізація інституційної моделі страхового ринку дозволяє не лише зрозуміти механізми його функціонування, але й розробити ефективні підходи до вирішення поточних проблем, таких як низький рівень довіри населення до страхових компаній, відсутність інновацій та складна економічна ситуація. У цьому контексті важливо визначити основні елементи інституційної моделі та проаналізувати їхню роль у розвитку українського страхового ринку.

Інституційна модель страхового ринку передбачає наявність чотирьох ключових компонентів: регуляторні інститути, страхові компанії, страхувальники та ринкова інфраструктура. Успішна взаємодія цих елементів сприяє розвитку страхового ринку як прозорого й стабільного механізму захисту економічних інтересів.

Регуляторні інститути, зокрема Національний банк України (до цього – Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України), формують нормативну базу і контролюють дотримання стандартів роботи страхових компаній. Важливою теоретичною основою для регулювання є принципи чесності, прозорості та відповідальності, які сприяють забезпеченню належного рівня довіри до ринку. Регуляторна база включає такі аспекти, як вимоги до капіталізації страхових компаній, страхові резерви, звітність, вимоги до прозорості в обліку та захист прав споживачів.

Страхові компанії як учасники ринку є основними суб’єктами, що надають страхові послуги. Вони займаються оцінкою ризиків, управлінням страховими портфелями та забезпеченням фінансової стійкості. На теоретичному рівні,

функції страхових компаній охоплюють управління ризиками, фінансовий захист і стимулювання економічної діяльності. Інновації та діджиталізація стають невід'ємною частиною сучасних страхових компаній, що дозволяє їм адаптуватися до змін ринку та ефективніше задовольняти потреби клієнтів.

Роль страхувальників як споживачів страхових послуг є важливою в контексті попиту на страховому ринку. Згідно з теоретичною моделлю, страхувальники повинні мати можливість отримувати повну і достовірну інформацію про страхові продукти, а також гарантії захисту своїх прав. Довіра страхувальників формується через стабільність страхових компаній, прозорість їх діяльності та ефективний захист споживчих прав.

Ринкова інфраструктура страхового ринку включає додаткові інституції, що забезпечують нормальне функціонування ринку, такі як професійні об'єднання, аудиторські компанії та навчальні установи. На теоретичному рівні, вони виконують роль посередників, які сприяють підвищенню професійного рівня працівників, забезпеченню прозорості фінансової діяльності, а також регулюванню та адаптації ринку до міжнародних стандартів.

В сучасних умовах соціально-економічних перетворень та інтеграції України до глобального фінансового простору актуальним є питання розвитку та вдосконалення страхового ринку як важливого елемента фінансової системи держави. Страховий ринок виконує значущу роль у забезпеченні стабільності економічних процесів, зниженні ризиків для суб’єктів господарювання та забезпеченні фінансового захисту громадян, що підкреслює його стратегічне значення в структурі національної економіки.

Розробка інституціональної моделі страхового ринку України базується на необхідності адаптації міжнародного досвіду до умов національного економічного середовища та формування власної, орієнтованої на стійкість і прозорість, моделі функціонування ринку. Інституціональна концептуалізація, яка поєднує правові, економічні та соціальні аспекти страхування, забезпечує теоретичну основу для формування ефективного механізму регулювання та

розвитку страхового ринку, що відповідає як сучасним викликам, так і потребам економіки України.

Компоненти інституціональної моделі страхового ринку згруповано на рис. 1.1.

Ключові компоненти інституціональної моделі страхового ринку

Правове та регуляторне середовище

Ефективне функціонування страхового ринку залежить від зрозумілої законодавчої бази та сильного регулятора, що здатен забезпечити прозорість і стабільність системи. В Україні роль регулятора страхового ринку відіграє Національний банк України, який визначає нормативні вимоги, контролює діяльність страховиків і здійснює захист прав страхувальників. Впровадження ефективних норм дозволяє створити стійкий інституційний каркас для всіх учасників ринку.

Інституціональна структура страхового ринку

Модель включає різні типи страхових компаній (наприклад, компанії загального страхування, життя, медичного страхування), які забезпечують різні види страхових послуг. Крім того, в модель входять страхові посередники, зокрема брокери й агенти, які сприяють взаємодії між страхувальниками та страховиками.

Фінансові механізми страхового ринку

Для забезпечення стійкості страхового ринку необхідні фінансові інструменти, такі як фонди резервів і гарантійні фонди, що можуть покривати зобов'язання перед страхувальниками. Інституційна модель має включати ефективні механізми управління фінансовими ризиками, щоб забезпечити платоспроможність і ліквідність страхових компаній.

Соціальні та економічні функції страхування

Інституціональна модель страхового ринку в Україні має також охоплювати питання соціального страхування та підтримки вразливих верств населення. Страхування сприяє захисту добробуту громадян та зменшенню фінансових ризиків у разі надзвичайних ситуацій, тому модель повинна включати взаємодію між страховиками та державними установами для вирішення цих питань.

Цифровізація та інновації

Удосконалення технологічної інфраструктури сприяє автоматизації процесів, що дозволяє знижувати витрати й підвищувати якість послуг для клієнтів. Інституційна модель має враховувати розвиток цифрових каналів для продажу страхових продуктів і управління ризиками, що стає особливо важливим у сучасних умовах.

Рис. 1.1. Ключові компоненти інституціональної моделі страхового ринку

Джерело: авторська розробка

Теоретична концептуалізація інституціональної моделі страхового ринку України передбачає визначення основних принципів, механізмів і структурних елементів, що формують систему страхування в країні. У сучасних умовах страхові ринки виконують ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та соціального захисту громадян, а також у підтримці довіри до фінансових інститутів. У контексті України розробка інституціональної моделі страхового ринку вимагає врахування специфіки національного економічного середовища, регуляторної політики та потреб різних груп учасників ринку.

Таким чином слід зауважити, що теоретична концептуалізація інституціональної моделі страхового ринку України спрямована на створення структурованої системи, що забезпечує прозорість, стійкість і доступність страхових послуг. Така модель повинна відповідати як сучасним потребам страхувальників, так і викликам національної економіки, враховуючи правове, фінансове та соціальне середовище, у якому вона функціонує.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене слід зауважити, що результати проведеного дослідження підсумовують основні аспекти побудови стійкої та ефективної моделі страхового ринку, яка враховує національні особливості та міжнародний досвід. У процесі дослідження було визначено, що інституціональна модель страхового ринку повинна забезпечувати надійне правове регулювання, стабільність фінансових механізмів, прозорість управлінських процесів, а також доступність страхових послуг для всіх категорій громадян.

Запропонована концептуалізація окреслює необхідні структурні елементи моделі, які включають правове регулювання, інституційну підтримку, фінансові резерви та інтеграцію інноваційних технологій. Усі ці компоненти сприяють підвищенню конкурентоспроможності страхового ринку, захисту прав страхувальників і забезпеченню прозорості фінансових операцій, що, своєю чергою, зміцнює довіру населення до страхових інституцій.

Отже, розробка теоретично обґрунтованої інституціональної моделі страхового ринку є важливим кроком у формуванні ефективної системи

соціального та економічного захисту громадян України. Реалізація цієї моделі дозволить створити умови для сталого розвитку страхового ринку, підвищення його ролі у фінансовій системі держави та інтеграції у міжнародний страховий простір.

На рис. 1.2 представлено основних учасників страхового ринку та їхні взаємозв'язки.

Рис. 1.2. Ключові учасники страхового ринку та їхні взаємозв'язки

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [7-9; 14].

Інтерпретацію руху коштів та фінансових потоків у межах страхового ринку відображено на рис. 1.3.

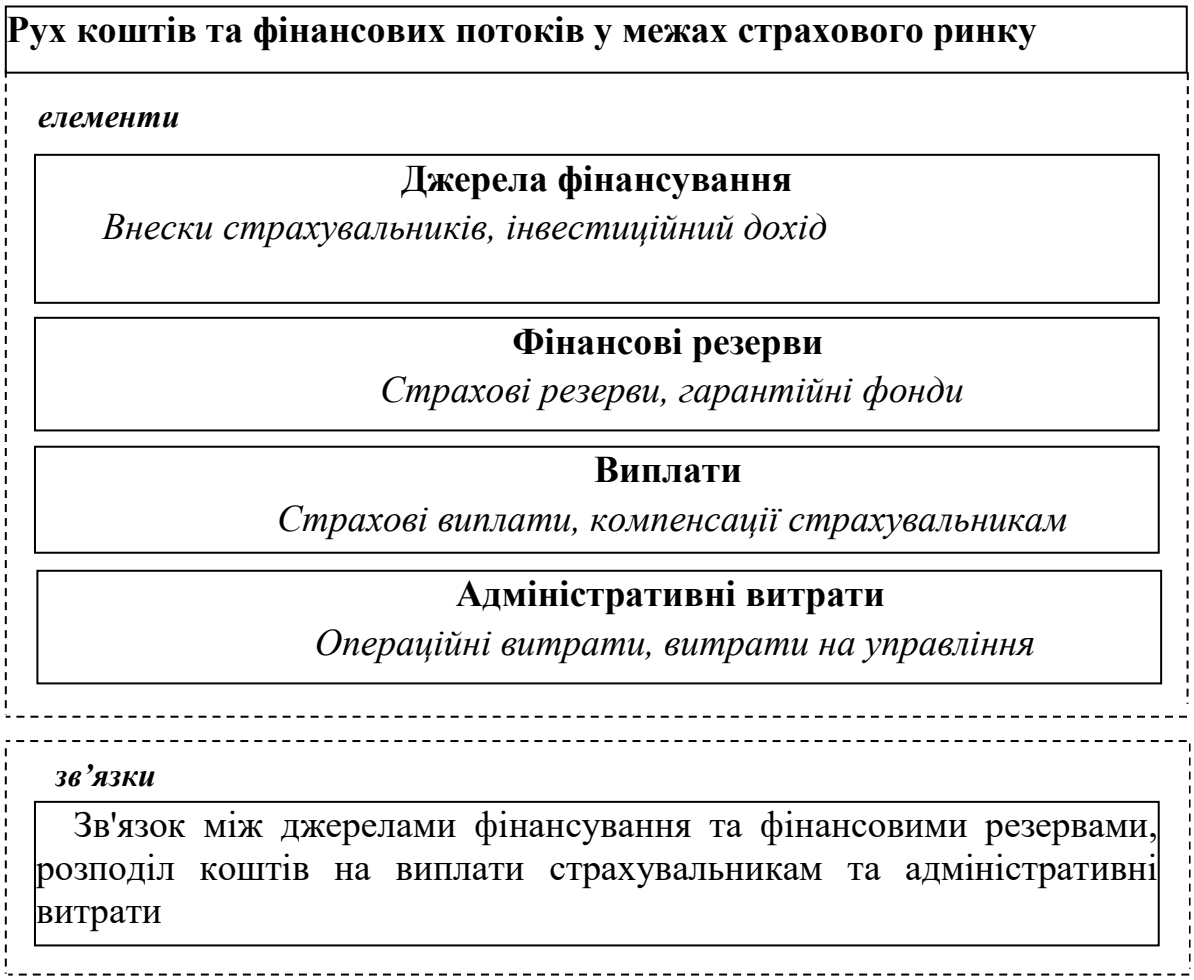

Рис. 1.3. Особливості фінансових потоків у страховому ринку України
Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [4-5; 11].

Інституціональна модель страхового ринку України складається з низки функціональних компонентів, які забезпечують його ефективність та стабільність. До основних компонентів цієї моделі належать страховики, страхувальники, державні регулятори, посередники, а також інфраструктура ринку, що включає законодавчі, інформаційні та освітні системи. Нижче наведено особливості кожного з цих компонентів та їх роль у формуванні інституційної моделі страхового ринку України.

1. Страховики (компанії, що надають страхові послуги)

Страховики є основними учасниками страхового ринку, які безпосередньо надають послуги страхування. Вони виконують функції захисту від фінансових ризиків, а також беруть участь у перерозподілі ризиків між учасниками ринку. В Україні страховики можуть бути як локальними, так і іноземними

компаніями, і їх діяльність регулюється законодавством, зокрема Законом України "Про страхування". Окрім традиційного страхування життя та майна, страховики активно розвивають нові види страхових продуктів, адаптуючи свої послуги до сучасних потреб.

2. Страхувальники (клієнти або суб'єкти страхування)

Страхувальники – це фізичні або юридичні особи, які укладають договори зі страховиками з метою захисту від ризиків. Вони створюють попит на страхові послуги та формують фінансові потоки, які стають основою для страхових виплат. Важливою особливістю українського страхового ринку є низький рівень страхування серед населення, що пов'язано з недостатньою фінансовою грамотністю та обмеженим доступом до фінансових продуктів. Серед страхувальників спостерігається зростання інтересу до нових видів страхування, таких як медичне страхування, страхування відповідальності тощо.

3. Державні регулятори (Національний банк України, Державна служба фінансового моніторингу)

Державне регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та надійності страхового ринку. В Україні нагляд за страховою діяльністю здійснює Національний банк України (НБУ), який відповідає за ліцензування страховиків, встановлення вимог до їх капіталу та прозорості, а також контролює дотримання нормативів платоспроможності. Державні регулятори також стежать за дотриманням антикорупційних стандартів і захистом прав споживачів, що важливо для підвищення довіри населення до страхових компаній.

4. Посередники (агенти, брокери та страхові консультанти)

Посередники забезпечують зв'язок між страховиками та страхувальниками, допомагаючи останнім обирати оптимальні страхові продукти. Вони надають послуги консультацій, оцінки ризиків та допомоги у виборі страхового продукту, а також забезпечують продаж страхових полісів. Посередники є важливим елементом ринку, оскільки часто є першими контактними особами

для страхувальників і сприяють поширенню страхових продуктів серед населення. В Україні ця роль виконується агентами та брокерами, що працюють як з фізичними, так і з юридичними особами.

5. Інфраструктура ринку (законодавство, інформаційна та освітня підтримка)

Інституційна модель страхового ринку функціонує на основі законодавчої бази, яка встановлює правила та стандарти для всіх учасників ринку. Законодавчі акти регулюють права та обов'язки страховиків і страхувальників, створюють механізми захисту прав споживачів та визначають нормативи фінансової стійкості страховиків. Інформаційна підтримка, включаючи прозорість страхових продуктів та доступність інформації про страховиків, допомагає підвищити обізнаність громадян про переваги страхування. Окремо варто виділити освітні програми, спрямовані на підвищення фінансової грамотності населення, що є важливим для довготривалого розвитку страхового ринку.

6. Ризик-менеджмент і аналітична підтримка

У сучасних умовах страхові компанії активно використовують ризик-менеджмент для аналізу та оцінки можливих ризиків, пов’язаних з їх діяльністю. Це дозволяє компаніям уникати або мінімізувати збитки від непередбачуваних подій. Аналітична підтримка включає використання технологій аналізу великих даних, що сприяє розробці більш точних страхових продуктів та підвищує ефективність роботи страховиків.

Підсумовуючи викладене слід зауважити, що інституціональна модель страхового ринку України є комплексною системою, що включає різноманітні функціональні компоненти, які забезпечують її стабільність та розвиток. Роль кожного з цих компонентів є важливою, оскільки всі вони разом формують ефективну та надійну інфраструктуру страхового ринку. Скоординована робота цих елементів дозволяє забезпечити захист інтересів страхувальників, а також сприяє зростанню довіри до страхових послуг, що є критичним для сталого розвитку економіки України.

Особливості функціональних компонентів інституціональної моделі згруповано та представлено на рис. 1.4.

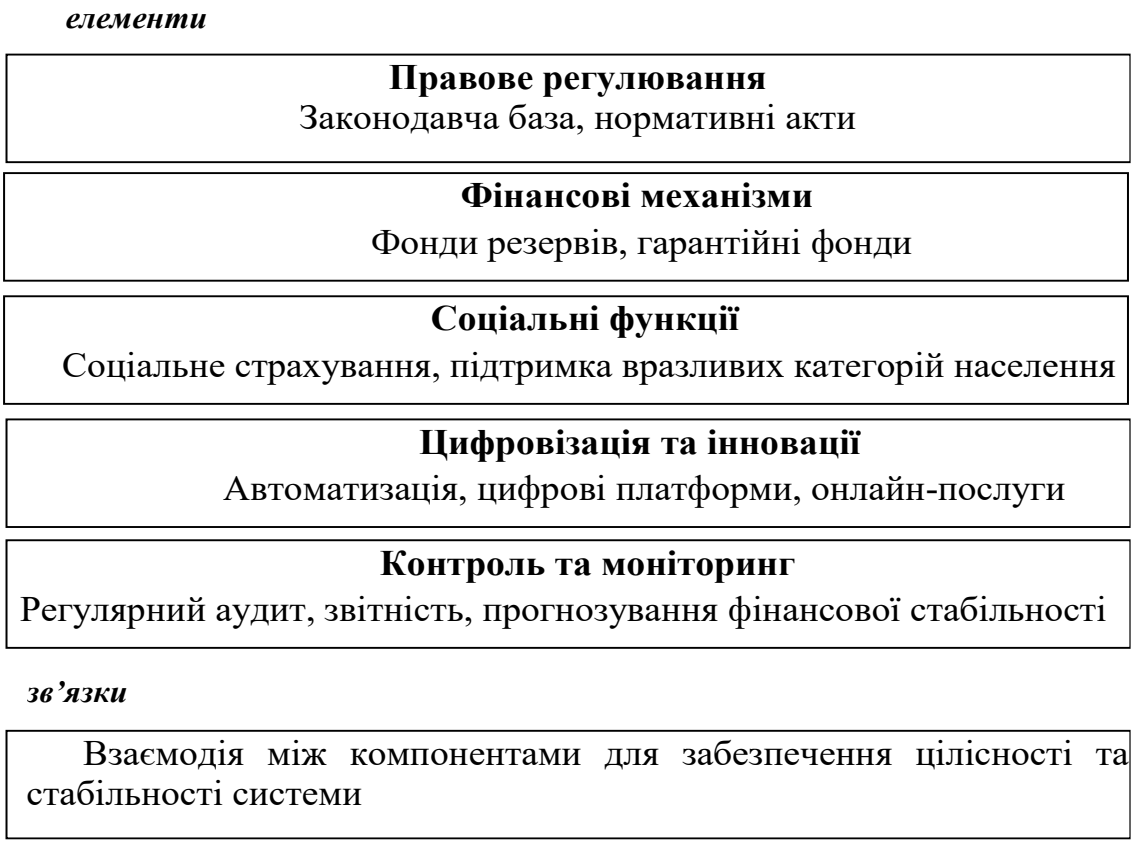

Рис. 1.4. Особливості функціональних компонентів інституціональної моделі

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [2-4; 10].

Теоретичні засади інституціональної моделі страхового ринку України охоплюють фундаментальні концепції та принципи, що визначають роль та функції страхових інституцій у забезпеченні економічної стабільності, управлінні ризиками та захисті інтересів усіх учасників ринку. Основою цієї моделі є інституційна теорія, яка пояснює, як державні та приватні інституції формують рамки для функціонування страхового ринку, забезпечують регулювання, нагляд і дотримання стандартів на ринку.

Розуміння та впровадження цих теоретичних засад є критично важливими для розвитку українського страхового ринку, оскільки вони забезпечують основу для розробки ефективної політики, підвищення довіри до страхових

компаній та сприяння інтеграції України в міжнародний страховий простір. Модель, заснована на міцних теоретичних засадах, дозволить ефективно керувати ризиками, захищати інтереси споживачів і сприяти стійкому розвитку галузі в довгостроковій перспективі.

Етапи розробки і впровадження інституціональної моделі відображено на рис. 1.5.

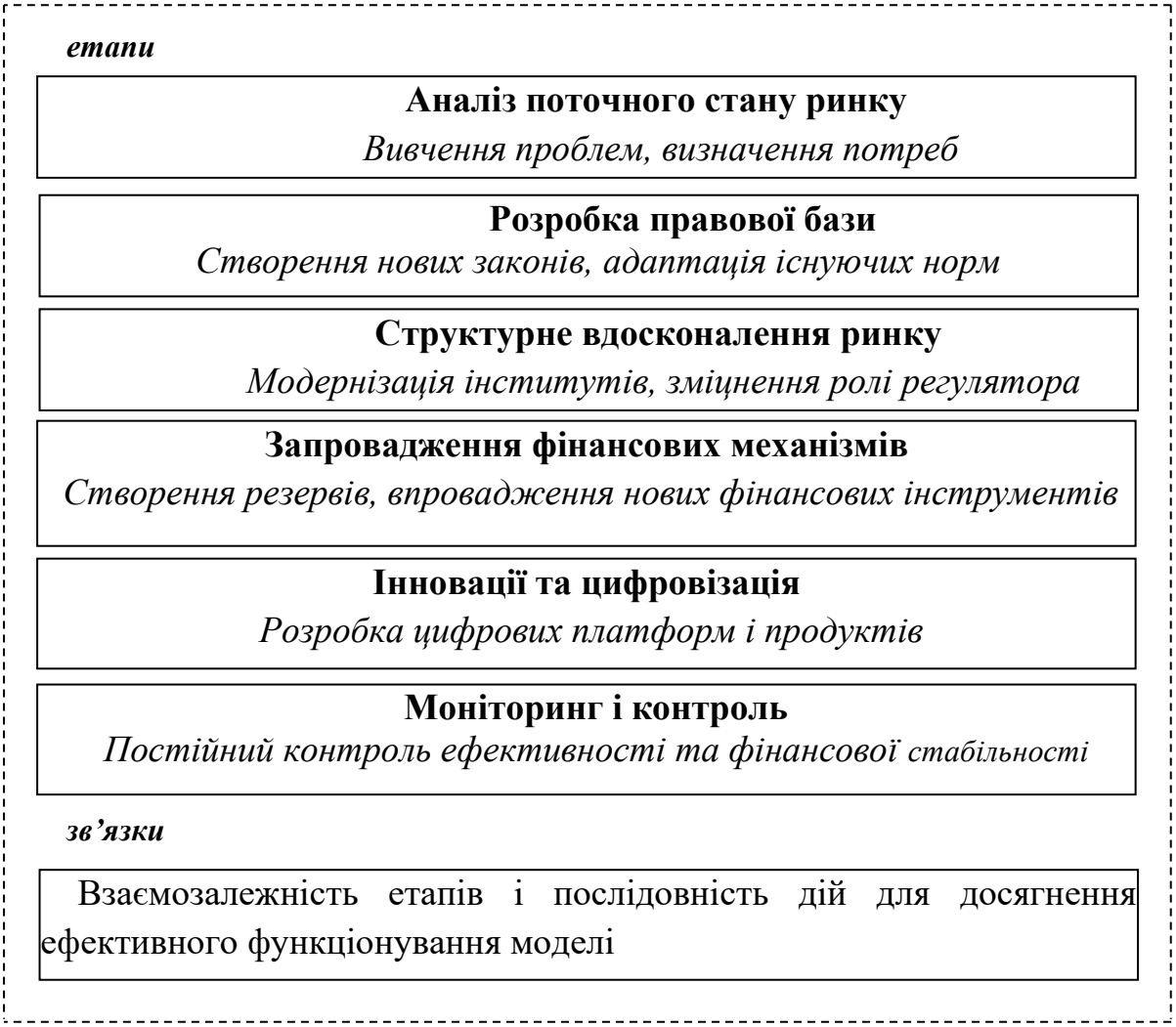

Рис. 1.5. Етапи формування інституціональної моделі страхового ринку

Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [5-7; 14].

Ключові теоретичні компоненти інституціональної моделі страхового ринку є наступними:

1. Регулятивні основи: Інституційна модель страхового ринку базується на нормативно-правових актах, які регулюють діяльність страховиків і визначають їхні зобов'язання перед клієнтами та партнерами. В Україні

правова база включає закони, що встановлюють вимоги до капіталу, ризикових резервів, звітності та умов ліцензування.

2. Нагляд і контроль: Теоретичною засадою є принцип нагляду, що полягає в забезпеченні стабільності страхового ринку та захисті прав страхувальників. Це досягається через створення державних та незалежних органів, які контролюють виконання законодавства, управління ризиками та фінансову звітність страховиків.
3. Інституціональні механізми захисту прав споживачів: Досвід міжнародних моделей страхування показує, що важливим елементом інституціональної моделі є механізми захисту прав споживачів, що включають як правові інструменти (суди, регулюючі органи), так і добровільні коди етики та асоціації страхових компаній.
4. Інноваційність та адаптація до глобальних трендів: Моделі страхового ринку в сучасних умовах включають гнучкість і здатність до адаптації, впровадження нових технологій і продуктів (InsurTech, Big Data, цифрові платформи). Це є важливим теоретичним принципом для підвищення конкурентоспроможності та привабливості українського страхового ринку.
5. Соціально-економічна роль страхового ринку: Теоретичні засади інституціональної моделі також підкреслюють соціальну функцію страхування як механізму розподілу ризиків у суспільстві та засобу зниження фінансових наслідків для економіки. В Україні розвиток страхування сприятиме фінансовій безпеці громадян та підприємств, що є ключовим фактором економічної стабільності.

Отже, інституціональна модель страхового ринку України, розглянута з теоретичної точки зору, складається з взаємодії чотирьох основних елементів: регуляторних органів, страхових компаній, страхувальників та ринкової інфраструктури. Їх узгоджена діяльність сприяє зміцненню ринку, підвищенню довіри серед споживачів та залученню інвестицій. Розробка ефективної інституційної моделі є необхідною умовою для розвитку страхового ринку в

Україні, що зможе забезпечити надійний економічний захист і сприяти економічному зростанню в умовах глобалізації. Адаптація до сучасних вимог, включаючи інновації та прозорість, є важливим завданням для подальшої еволюції страхового ринку.

Проведене теоретичне дослідження допоможе візуально структурувати інформацію про інституціональну модель страхового ринку України, показати ключові взаємозв'язки і допоможуть краще зрозуміти принципи та механізми її функціонування.

Таким чином, у цьому розділі магістерської роботи розглянуто основні теоретичні засади та принципи, які є фундаментом для побудови інституціональної моделі страхового ринку України. Окреслюються ключові елементи, необхідні для створення стійкої та дієвої системи страхування, що здатна забезпечити фінансову стабільність, підтримку суб'єктів ринку та соціальний захист населення в умовах ринкової економіки.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку страхового ринку в Україні

Розвиток страхового ринку України є важливим фактором для зміцнення фінансової системи держави, забезпечення економічної стабільності та захисту інтересів громадян і підприємств. Страховий ринок виконує ключову роль у зниженні ризиків для бізнесу, підтримці фінансової безпеки населення та формуванні інвестиційного потенціалу країни. Через надання страхових послуг, які допомагають зменшити наслідки економічних, соціальних і природних ризиків, страховий ринок сприяє підтримці стабільності доходів, стимулює економічне зростання та інвестування в різні сектори економіки.

Окрім прямого захисту від ризиків, страховий ринок має важливе значення для розвитку інвестиційної привабливості країни. Страхові компанії, акумулюючи значні обсяги фінансових ресурсів, можуть направляти їх в економіку через інвестиції в державні цінні папери, банківський сектор та інші інструменти фінансового ринку. Це створює основу для стабільності національної економіки та підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні.

На сучасному етапі для України важливо забезпечити подальший розвиток страхового ринку шляхом вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення рівня прозорості та фінансової стійкості страхових компаній, а також адаптації до європейських стандартів регулювання. Інтеграція України до європейського ринку вимагає виконання умов щодо прозорості та платоспроможності страховиків, що не тільки підвищить довіру до страхових послуг, але й дозволить приєднатися до міжнародних фінансових процесів.

Загалом розвиток страхового ринку України є необхідною умовою для створення фінансово стійкої, захищеної економіки, здатної ефективно відповідати на виклики сучасного світу.

Страховий ринок відіграє важливу роль у підтримці економічної стабільності, захисті майнових та особистих інтересів громадян, а також у забезпеченні фінансової безпеки бізнесу. Однак, у сучасних умовах економічних змін, нестабільності на світових ринках і впливу внутрішніх соціально-економічних факторів перед страховим ринком України постають численні виклики.

Аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку страхового ринку в Україні є важливим аспектом розуміння економічної стабільності країни, адже страховий ринок виконує важливу функцію у забезпеченні фінансової безпеки громадян і бізнесу, а також сприяє соціальному захисту. Оцінка поточного стану ринку, його структурних особливостей, показників розвитку та основних викликів дає змогу виявити можливі напрямки для реформування та вдосконалення цього сегмента фінансової системи України.

Український страховий ринок, незважаючи на непрості економічні умови, демонструє стабільний розвиток. Зокрема, спостерігається зростання обсягів наданих страхових послуг, розширення спектра страхових продуктів і залучення нових клієнтів. На сьогодні на ринку діє кілька сотень страхових компаній, однак серед них лише частина забезпечує значні обсяги операцій і капіталізації. Зміцнення позицій страховиків супроводжується вдосконаленням системи державного регулювання, що сприяє прозорості та підвищенню довіри споживачів до страхових продуктів.

Страховий ринок України є одним із ключових елементів фінансової системи країни, оскільки забезпечує економічний захист як фізичних, так і юридичних осіб від різних ризиків, а також сприяє стабільності та фінансовій безпеці країни.

На сьогоднішній день кількість страхових компаній на ринку України варіюється під впливом кількох основних факторів, серед яких можна виділити економічні та регуляторні умови, зокрема законодавчі зміни, рівень конкуренції, розвиток інфраструктури страхового ринку та інвестиційний клімат. Крім того, в умовах війни, економічних криз та інших

макроекономічних змін спостерігається тенденція до зменшення кількості страхових компаній через злиття, поглинання або вихід з ринку слабших гравців.

Аналіз кількісних показників страхових компаній також дозволяє оцінити рівень концентрації ринку та його потенціал для подальшого розвитку. Даний аналіз може включати дані щодо загальної кількості страхових компаній, їх типології (страхування життя, майнове страхування тощо), розподілу компаній за регіонами, а також структури активів та обсягу премій, які вони збирають.

Кількість страхових компаній на страховому ринку України за 2019-2023 рр. відображено в табл. 2.1.

Таблиця 2. 1

Кількість страхових компаній в Україні за 2019-2023 рр.*, од.

Кількість страхових компаній	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Загальна кількість, од.	233	210	155	140	109
в т.ч., *СК «non-life»*	210	190	142	127	97
СК «life»	23	20	13	13	12

*__Джерело__: авторське узагальнення за даними джерел [23-25; 39].

Проте, існують значні виклики, зокрема:

- Скорочення кількості страхових компаній через недостатню капіталізацію та фінансову стійкість.
- Залежність від державного фінансування у галузі соціального страхування, що спричиняє дефіцити та нестабільність у системі.
- Низький рівень страхової культури та обмежене розуміння страхових продуктів у суспільстві.

Протягом останніх років ринок демонструє поступове зростання страхових премій, що свідчить про збільшення довіри клієнтів. Страхові виплати також зростають, що підтверджує зобов'язання компаній щодо виконання своїх обов'язків перед клієнтами.

Страхові виплати є показником фінансової надійності та стабільності страхових компаній, адже вони відображають здатність компаній виконувати свої зобов'язання перед клієнтами в разі настання страхових випадків. Високий рівень страхових виплат свідчить про відповідальне ставлення страховиків до страхових зобов'язань та довіру з боку страхувальників.

У даному контексті важливим постає аналіз основних тенденцій, які визначають рівень виплат, а також фактори, що впливають на їх коливання. До таких факторів можна віднести економічну ситуацію в країні, макроекономічні зміни, законодавчі реформи у сфері страхування, а також зміни в поведінці споживачів страхових послуг.

Рейтинг страховиків в розрізі ТОР-10 за рівнем страхових виплат за 2023р. у порівнянні з 2022 р. відображено на рис. 2.1.

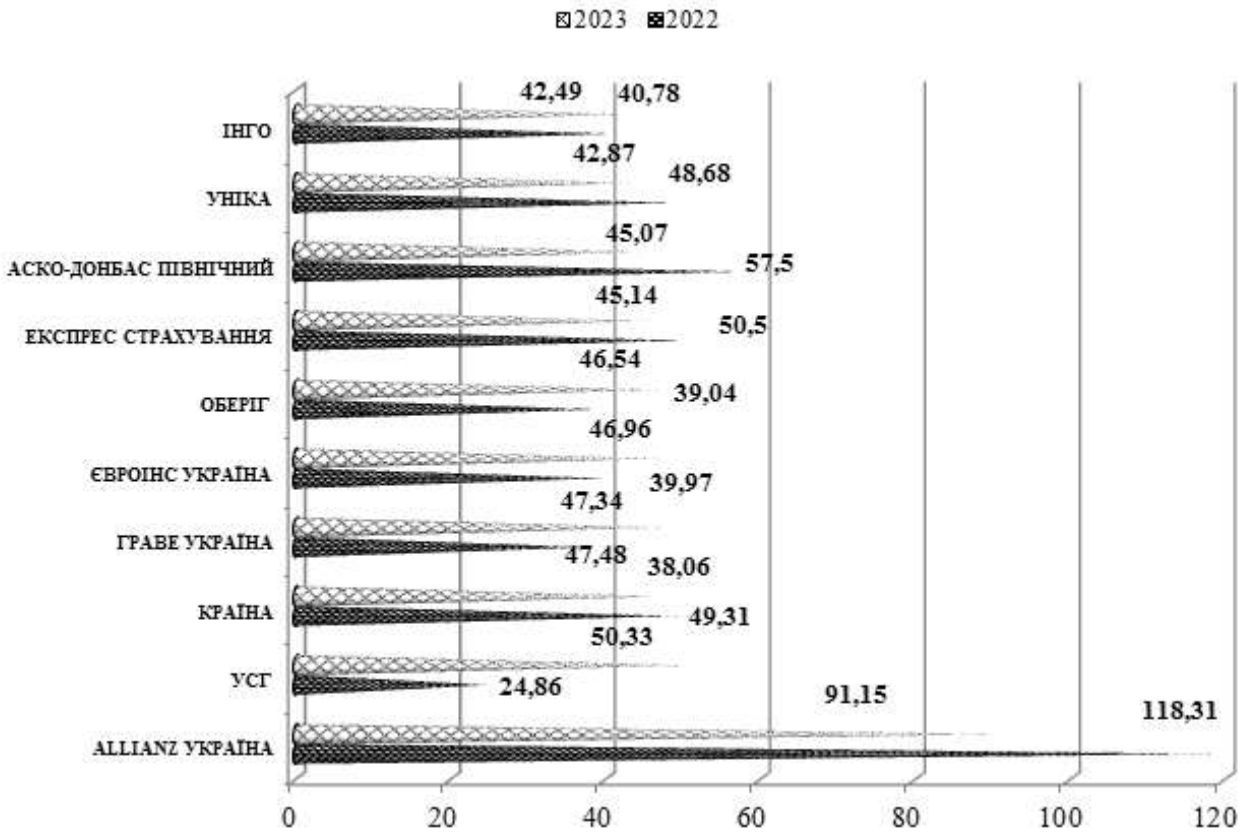

Рис. 2.1. Рейтинг страховиків (ТОР-10) України за рівнем страхових виплат (%) за 2022 та 2023 рр.

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки автора.

Розуміння рівня страхових виплат також допомагає оцінити, наскільки ефективно розподіляються страхові ризики між компаніями, як відбувається перестрахування, а також які стратегії використовують страхові компанії для зменшення ризиків. Аналіз цього показника дозволяє краще прогнозувати стабільність страхового ринку в Україні та його потенціал для розвитку в майбутньому.

Висвітлення ключових тенденцій та викликів, що стоять перед страховими компаніями, дозволить сформувати цілісне бачення ситуації на українському страховому ринку.

Отже, рівень страхових виплат є важливим індикатором ефективності роботи страхової компанії, який впливає на її репутацію, фінансову стабільність та здатність залучати і утримувати клієнтів. Постійний моніторинг і аналіз цього показника дозволяє страховикам своєчасно реагувати на зміни ринку та вдосконалювати свою діяльність.

Додатково спостерігається зростання активів компаній, що є важливим показником стабільності та фінансової спроможності галузі.

Розміри активів страхових компаній за досліджуваний період (2019-2023 рр.) відображено на рис. 2.2.

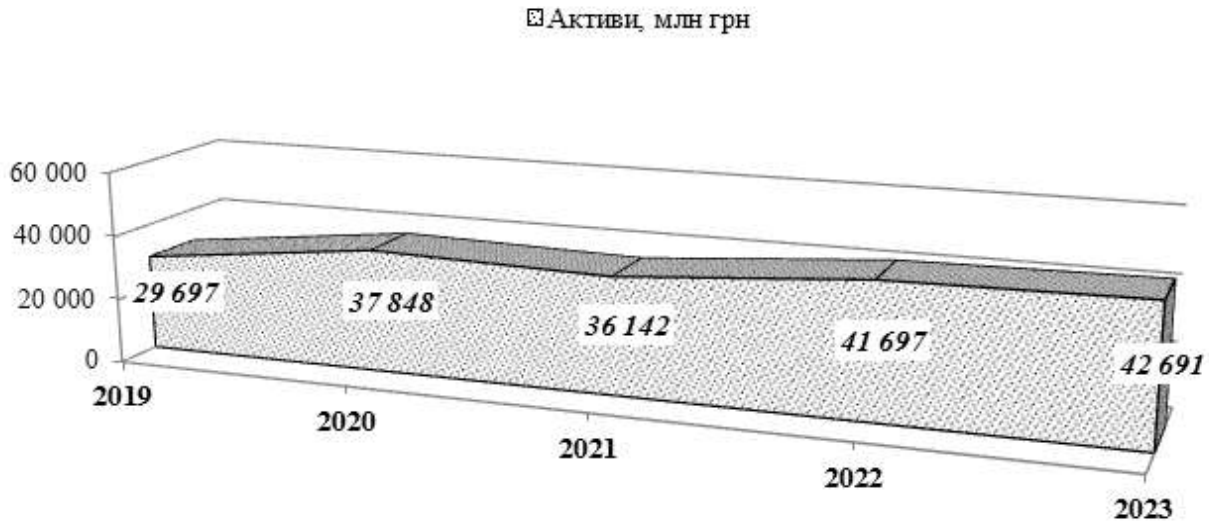

Рис. 2.2. Розміри активів страхових компаній України (млн грн) за 2019-2023 рр.

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки автора.

Показник розміру активів страхових компаній має вирішальне значення для оцінки фінансової спроможності та надійності учасників страхового ринку України. Активи страхових компаній – це один із головних показників їхньої стабільності та здатності виконувати страхові зобов'язання перед клієнтами. Зростання активів свідчить про фінансове зміцнення страхових компаній та розширення їхніх можливостей на ринку, а також про зростання довіри з боку інвесторів та страхувальників.

Аналіз розміру та структури активів дозволяє оцінити рівень диверсифікації інвестиційного портфеля страхових компаній, що є ключовим для управління ризиками. Крім того, дослідження впливу макроекономічних чинників, таких як інфляція, валютні курси та стан фінансових ринків, дозволяє глибше зрозуміти, як змінюється вартість активів і які тенденції формуються на страховому ринку. Це є особливо важливим, оскільки саме відповідність нормативам та інвестиційна ефективність визначають стабільність і конкурентоздатність страховиків у довгостроковій перспективі.

Таким чином, дослідження розміру та структури активів надає комплексний огляд розмірів активів страхових компаній України, висвітлює основні тенденції та ключові чинники, що впливають на їхній розвиток, а також окреслює перспективи стабільності страхового ринку в умовах економічної невизначеності.

Аналізуючи дані рис. 2.2 слід зазначити, що за п’ятирічний період розмір активів страховиків постійно зростав, зокрема з 29697 млн грн до 42691 млн грн, тобто майже у 1,5 рази.

Рейтинг страхових компаній (ТОР-10) за розміром активів за 2023 р. представлено на рис. 2.3.

Активи страхових компаній є ключовим індикатором їхньої фінансової стійкості та надійності, що має вирішальне значення для забезпечення їхньої здатності виконувати зобов'язання перед клієнтами. Вони складаються з різноманітних інвестиційних ресурсів, таких як грошові кошти, облігації, акції, нерухомість та інші фінансові інструменти, що формують інвестиційний

портфель страховиків. Активи забезпечують фінансову підтримку страхових виплат, а також дозволяють компаніям генерувати додатковий дохід через інвестиційну діяльність.

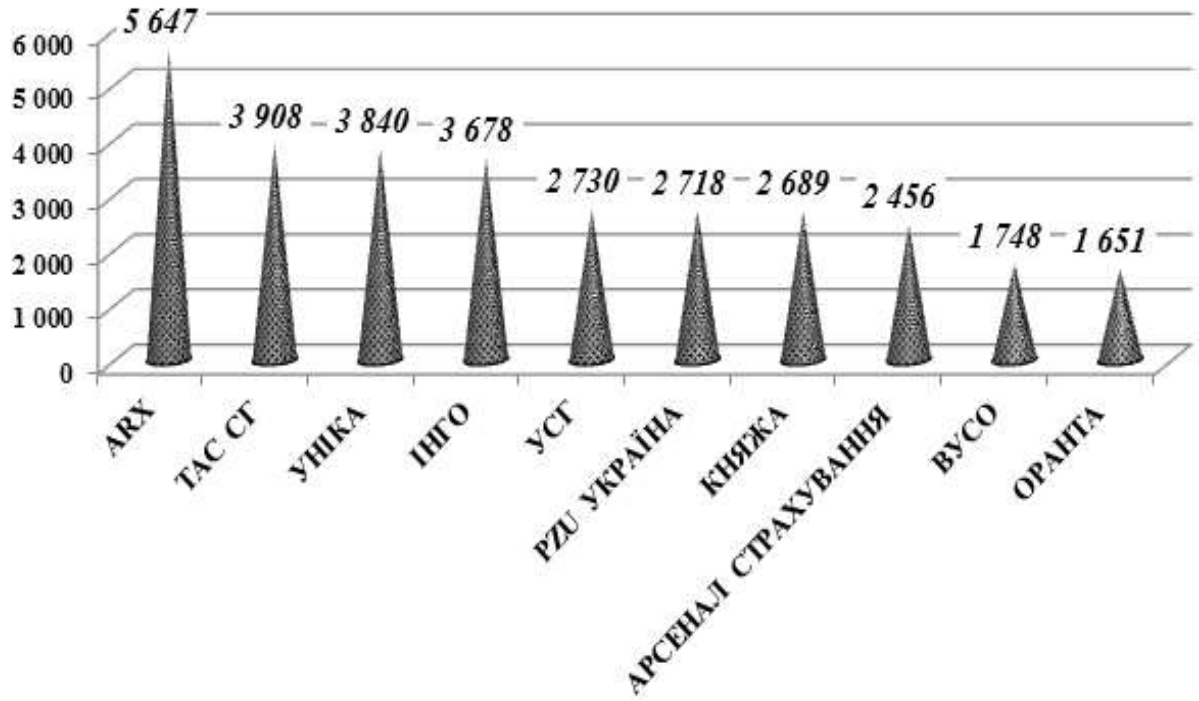

Рис. 2.3. Рейтинг страхових компаній (ТОР-10) за розміром активів за 2023 р.

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки автора.

За даними рис. 2.3 можна зробити висновок, що найвищий розмір активів у 2023 р. мала страхова компанія ARX – 5647 млн грн, найнижчий – «СК «Оранта» – 1651 млн грн.

Рейтинг вітчизняних страховиків (ТОР-15) за темпом зростання страхових премій у 2023 р. відображено на рис. 2.4.

Дослідження показника темпи зростання страхових премій, є важливим для аналізу динаміки та потенціалу розвитку страхового ринку України. Страхові премії – це кошти, які сплачують клієнти за страхові послуги, і їхній рівень є ключовим показником, що відображає активність страхувальників, популярність страхових продуктів та загальний попит на страхові послуги. Темпи зростання страхових премій характеризують економічний стан ринку, а також рівень довіри споживачів до страхових компаній.

Дослідження темпів зростання дозволяє оцінити, які фактори сприяють або стримують збільшення премій. До ключових факторів, що впливають на ці показники, можна віднести економічні зміни, демографічні особливості, рівень інфляції, регуляторні зміни, а також зміну потреб і поведінки клієнтів.

Такий аналіз є важливим для розуміння поточного стану ринку та прогнозування його перспектив на найближчі роки.

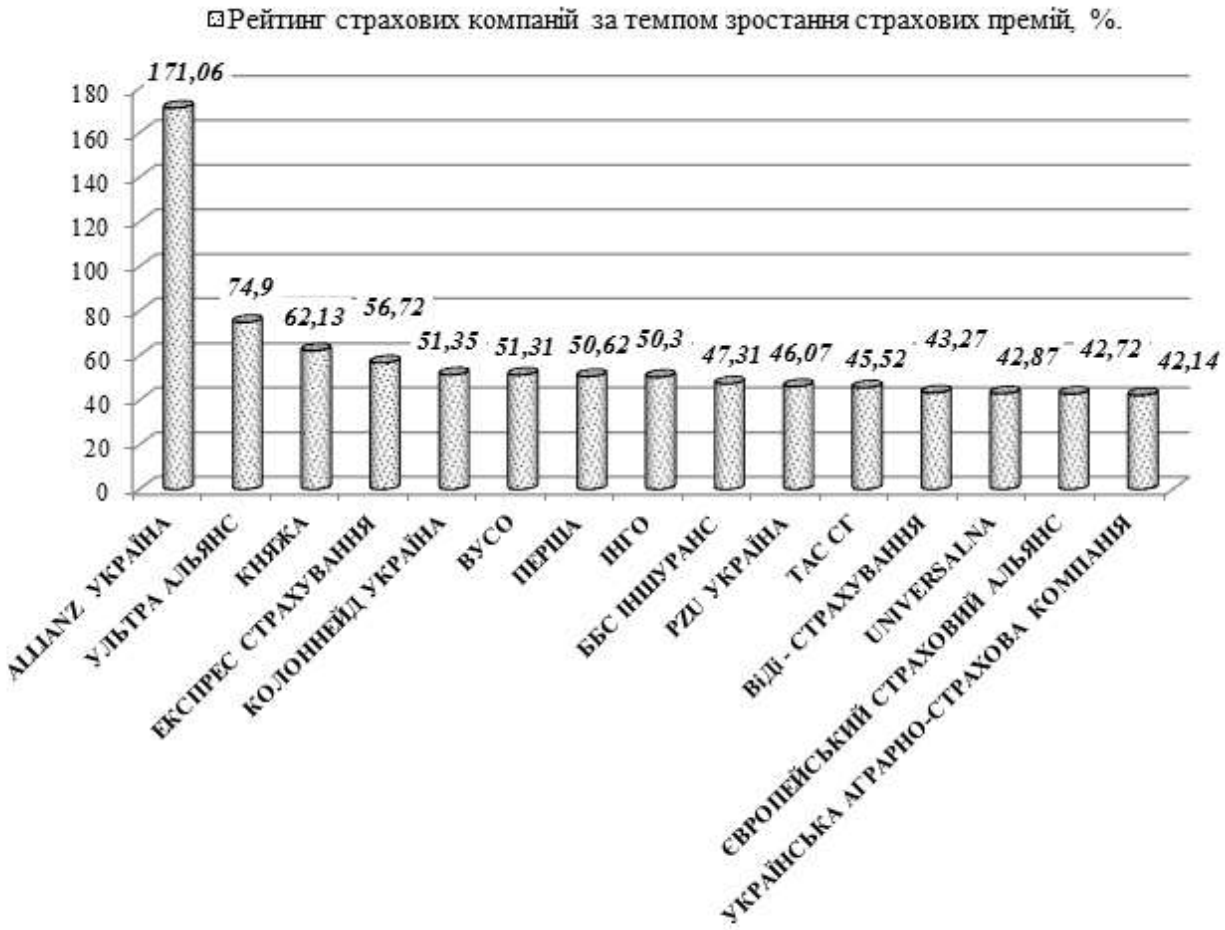

Рис. 2.4. Рейтинг вітчизняних страховиків (ТОР-15) за темпом зростання страхових премій у 2023 р., %

Джерело: данні Нацкомфінпослуг та НБУ, розрахунки автора.

Темпи зростання страхових премій також є показником конкурентоспроможності ринку та його адаптивності до макроекономічних викликів. Швидке зростання премій свідчить про активний розвиток ринку, збільшення довіри споживачів до страхових компаній та ефективну роботу

страховиків щодо адаптації до ринкових умов. Натомість сповільнення темпів може сигналізувати про певні труднощі або перешкоди, які можуть стримувати розвиток страхування в країні.

Український страховий ринок демонструє такі основні тенденції:

- Цифровізація та впровадження нових технологій: Застосування інноваційних рішень, таких як онлайн-платформи для страхування та мобільні додатки, покращує доступність страхових послуг та їхню швидкість.
- Розвиток страхування життя: Популярність страхування життя зростає, що свідчить про підвищення свідомості громадян щодо забезпечення майбутнього добробуту.
- Активізація медичного страхування: Зростання попиту на медичне страхування зумовлено прагненням громадян забезпечити себе якісними медичними послугами на фоні реформування системи охорони здоров'я.
- Пошук нових рішень у сфері соціального страхування: Необхідність стабілізації пенсійного фонду та фонду соціального страхування підштовхує ринок до розробки нових моделей фінансування, зокрема накопичувальної системи.

Виклики та проблеми ринку

Ринок стикається з такими основними проблемами:

- Нестабільність економіки та залежність від державної підтримки у деяких сегментах страхування, зокрема в соціальному.
- Високий рівень конкуренції серед страхових компаній при низькій ліквідності та обмежених фінансових ресурсах.
- Недостатня страхова культура та низька обізнаність населення про переваги страхових послуг, що обмежує його зростання.
- Регуляторні виклики, пов'язані з адаптацією законодавства до європейських стандартів, які вимагають посилення вимог до капіталізації компаній, звітності та прозорості операцій.

Перспективи розвитку страхового ринку в Україні

Для стабільного зростання страхового ринку в Україні важливими є такі кроки:

- Підвищення якості державного регулювання: Посилення вимог до прозорості діяльності компаній та створення умов для захисту прав страхувальників.
- Залучення іноземних інвестицій: Стимулювання іноземних страхових компаній до виходу на український ринок для підвищення конкурентоспроможності та впровадження нових стандартів якості.
- Підвищення страхової культури населення: Проведення інформаційно-роз'яснювальних кампаній, спрямованих на формування розуміння переваг страхових продуктів серед громадян.
- Розвиток нових страхових продуктів: Введення накопичувального пенсійного страхування, розширення послуг у сфері медичного страхування та страхування життя.

Аналіз сучасного стану та тенденцій страхового ринку в Україні показує, що ринок має значний потенціал для розвитку, проте потребує подальшого вдосконалення та адаптації до сучасних економічних умов. Завдяки інноваціям, підтримці з боку держави та зростанню рівня довіри населення до страхування, ринок може стати важливим інструментом соціальної та економічної стабільності, зміцнюючи фінансову безпеку населення та бізнесу.

Таким чином слід зауважити, що страховий ринок України перебуває у стані динамічного розвитку, незважаючи на виклики, пов'язані з економічною нестабільністю, недостатньою капіталізацією компаній та низькою обізнаністю населення про страхові послуги. Проведений аналіз показав, що ринок поступово адаптується до сучасних умов шляхом впровадження цифрових технологій, розширення спектра страхових продуктів і послуг, таких як медичне страхування та страхування життя, а також підвищення прозорості та ефективності в управлінні фінансами.

Основними тенденціями, що визначають розвиток ринку, є цифровізація, посилення регуляторних вимог та зростання попиту на страхові послуги у сфері охорони здоров'я. Проте існують серйозні виклики, такі як нестача власних

фінансових ресурсів, високий рівень конкуренції та потреба в удосконаленні регуляторного середовища. Для подальшого розвитку страхового ринку необхідні заходи, спрямовані на зміцнення його фінансової стійкості, підвищення довіри населення до страхових послуг та створення умов для залучення іноземних інвестицій.

Таким чином, ефективний розвиток страхового ринку в Україні можливий за умови поєднання зусиль держави, регуляторів та самих учасників ринку. Запровадження нових продуктів, підвищення якості обслуговування та вдосконалення регуляторної бази сприятимуть зміцненню ринку, що, у свою чергу, забезпечить надійний захист інтересів громадян і підтримку національної економіки.

У цьому розділі проаналізовано структуру страхового ринку, основні показники його розвитку, а також виявлено актуальні тенденції та проблеми, що впливають на його стійкість та ефективність. Особлива увага приділяється чинникам, які визначають попит на страхові послуги, впливу державного регулювання, а також адаптації страхових компаній до нових умов функціонування. На основі аналізу визначено перспективи розвитку страхового ринку України та основні напрями для його вдосконалення, що сприятиме підвищенню його ролі в національній економіці.

Отже, страховий ринок України розвивається у напрямку посилення фінансової стійкості, підвищення рівня обслуговування клієнтів і впровадження сучасних технологій. У майбутньому прогнозується подальше зростання ролі страхування в економіці країни, що потребуватиме подальшого вдосконалення законодавчої бази, адаптації до міжнародних стандартів та впровадження інновацій для підвищення конкурентоспроможності українських страхових компаній на глобальному ринку.

Страховий ринок України активно розвивається в напрямку впровадження цифрових технологій, що дозволяє підвищити ефективність обслуговування клієнтів, оптимізувати внутрішні процеси страхових компаній та розширити доступність страхових послуг для населення. Цифровізація є ключовою

тенденцією, яка формує нові можливості для українських страховиків, особливо в умовах конкуренції та глобалізації ринку. Впровадження цифрових рішень стає необхідністю для покращення досвіду користувачів, підвищення швидкості обробки даних та зниження операційних витрат.

Основні напрямки цифровізації страхового ринку України:

1. Онлайн-продажі страхових продуктів: рростає популярність онлайн-платформ для придбання страхових полісів, що значно спрощує процес страхування. Завдяки цим платформам клієнти можуть швидко ознайомитися з умовами страхування, порівняти різні пропозиції, оформити поліс без відвідування офісу та отримати необхідну підтримку онлайн. Це особливо важливо для страхових продуктів, які потребують мінімального залучення клієнта, таких як автострахування (ОСЦПВ) та медичне страхування.
2. Мобільні додатки: багато страхових компаній пропонують мобільні додатки, які дозволяють клієнтам керувати своїми полісами, відстежувати страхові події та подавати заявки на страхові виплати безпосередньо через смартфони. Мобільні додатки також надають можливості швидкої комунікації зі страховиком, що підвищує рівень обслуговування та зручність для користувачів.
3. Автоматизація процесів та штучний інтелект: страхові компанії впроваджують алгоритми штучного інтелекту (ШІ) для автоматизації процесів, таких як обробка заявок на страхування та врегулювання страхових випадків. ШІ аналізує великі обсяги даних, що дозволяє швидше приймати рішення та знижувати ймовірність помилок. Автоматизація також дозволяє зменшити витрати на операційні процеси та скоротити час обслуговування клієнтів.
4. Використання технологій великих даних (Big Data): страхові компанії в Україні починають застосовувати Big Data для більш точного оцінювання ризиків та персоналізації страхових продуктів. Наприклад, на основі аналізу поведінки клієнтів або статистичних даних про дорожньо-

транспортні пригоди можна формувати більш точні страхові тарифи. Це також дає можливість розробляти індивідуальні пропозиції, що враховують особливості клієнтів.

5. Інтернет речей (IoT): пристрої IoT, зокрема в автомобілях або системах безпеки у будинках, допомагають страховим компаніям отримувати точні дані про стан застрахованих об'єктів. Наприклад, телематика в автострахуванні дозволяє оцінювати стиль водіння клієнта, що впливає на розрахунок страхової премії, пропонуючи більш лояльні умови для відповідальних водіїв.
6. Кібербезпека: зі збільшенням обсягу цифрових операцій зростає важливість захисту персональних даних клієнтів. Страхові компанії вкладають значні ресурси у розвиток систем кібербезпеки, що запобігає несанкціонованому доступу до інформації та забезпечує надійність цифрових сервісів.

Переваги та виклики цифровізації страхового ринку України

Цифровізація відкриває для страхових компаній ряд переваг, серед яких: підвищення доступності страхових послуг, зменшення часу на обробку заявок, скорочення витрат, покращення клієнтського досвіду та можливість швидше адаптуватися до змін ринку. Це також сприяє збільшенню довіри з боку клієнтів, які можуть взаємодіяти зі страховиками швидко та зручно, без зайвої паперової тяганини.

Водночас цифровізація ставить перед страховим ринком України низку викликів. Одним із основних є необхідність великих інвестицій у розробку та впровадження технологій, а також у навчання персоналу. Додаткові виклики пов'язані із забезпеченням кібербезпеки, особливо з урахуванням зростання кількості кіберзагроз, а також адаптацією до нових регуляторних вимог у сфері захисту персональних даних.

Цифрові технології стали важливим фактором трансформації страхового ринку України, роблячи його більш гнучким, прозорим та орієнтованим на клієнта. Впровадження сучасних технологій сприяє підвищенню рівня

обслуговування, оптимізації процесів та розширенню можливостей для персоналізації страхових продуктів. Однак для повноцінної реалізації потенціалу цифровізації страховий ринок потребує подальших інвестицій, модернізації інфраструктури, розвитку кібербезпеки та адаптації до міжнародних стандартів. Ці зміни сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українського страхового ринку та його інтеграції у глобальну фінансову екосистему.

2.2. Особливості інституціональної структури та регуляторні аспекти функціонування страхового ринку

Даний параграф магістерської роботи спрямований на дослідження структури страхового ринку та специфіки регулювання його основних інституцій. Страховий ринок є складною системою, яка об’єднує різноманітні суб’єкти – страхові компанії, перестрахові організації, страхових посередників, регуляторні та наглядові органи, а також асоціації, які захищають права учасників ринку. Кожен з цих елементів виконує певну роль у забезпеченні ефективності та стабільності ринку страхових послуг.

Значну роль у функціонуванні страхового ринку України відіграє Національний банк України (НБУ), який виконує функцію регулятора та контролює фінансову стійкість страхових компаній, а також забезпечує захист прав споживачів страхових послуг. Крім НБУ, в ринкову структуру входять також саморегулівні організації, що створюють певні правила поведінки для учасників ринку та сприяють підвищенню стандартів роботи.

Особливості інституційної структури визначаються не тільки специфікою страхових послуг, але й умовами економічного середовища в Україні, що формує потребу в ефективному нагляді та регулюванні. Регуляторні аспекти включають систему ліцензування, нагляд за платоспроможністю компаній, забезпечення прозорості їхньої діяльності, а також дотримання міжнародних стандартів і норм.

Також важливим аспектом є розвиток нормативної бази з урахуванням вимог Європейського Союзу, зокрема імплементація директиви Solvency II, яка встановлює стандарти платоспроможності та мінімізації ризиків для страхових компаній. Глибоке розуміння інституційної структури та регуляторних механізмів є необхідним для підтримання стабільності ринку, стимулювання його розвитку та підвищення довіри споживачів до страхових послуг.

Докладний аналіз цих аспектів дозволить повноцінно зрозуміти механізми функціонування страхового ринку та оцінити його потенціал для подальшого розвитку.

Інституціональна структура та регуляторні аспекти функціонування страхового ринку України формують важливий фундамент для стабільної роботи галузі, забезпечення фінансової безпеки та захисту прав споживачів. В умовах зростаючих економічних викликів і потреби в інтеграції до міжнародного ринку страхування інституціональні особливості та регуляторні заходи набувають особливого значення.

Інституціональна структура страхового ринку України

Інституціональна структура страхового ринку України складається з кількох ключових учасників:

- ✓ Страхові компанії (страховики). Це основні суб'єкти ринку, які надають страхові послуги, несуть відповідальність перед клієнтами та управляють ризиками за допомогою страхових продуктів.
- ✓ Посередники (страхові брокери та агенти). Вони виконують роль посередників між страховиками і клієнтами, допомагаючи споживачам обрати відповідні страхові продукти.
- ✓ Клієнти (страхувальники). Громадяни, підприємства та організації, які купують страхові продукти, забезпечуючи себе від можливих фінансових ризиків.
- ✓ Регулятори. Основним регулятором страхового ринку є Національний банк України (НБУ), який забезпечує дотримання нормативних вимог,

контролює фінансову стабільність компаній та захищає права страхувальників.

- ✓ Професійні об'єднання та асоціації. Об'єднують учасників ринку для розробки стандартів, обміну досвідом та захисту спільних інтересів. Наприклад, Ліга страхових організацій України (ЛСОУ).

Регуляторні аспекти функціонування страхового ринку

Регулятивні заходи в Україні спрямовані на забезпечення стабільності та прозорості ринку, захист прав клієнтів і запобігання фінансовим ризикам. Основні регуляторні аспекти включають:

- Ліцензування та акредитація страхових компаній. Для роботи на ринку страхові компанії повинні отримати ліцензію від НБУ, що забезпечує відповідність мінімальним стандартам капіталізації, управління ризиками та операційної діяльності.
- Капітальні вимоги та резервування. В Україні діють вимоги до мінімального розміру власного капіталу страховиків та зобов’язання щодо створення резервів для покриття можливих виплат. Це забезпечує фінансову стійкість компаній навіть у кризових умовах.
- Фінансова звітність та прозорість. Регулятор вимагає регулярного надання звітів про фінансовий стан страхових компаній, що включає бухгалтерську звітність, управління ризиками та резервами. Це дозволяє споживачам і регуляторам оцінити стабільність і надійність страховиків.
- Нагляд і контроль. НБУ здійснює постійний нагляд за страховими компаніями, контролюючи їхню відповідність нормативним вимогам, особливо в аспектах платоспроможності, прозорості та відповідності стандартам управління ризиками.
- Захист прав споживачів. Регулятивні органи надають спеціальні механізми для захисту прав страхувальників, зокрема регулюючи питання врегулювання спорів, оскарження рішень страховиків та мінімальних умов договорів страхування. Також існують незалежні комісії та арбітражні органи для розгляду скарг споживачів.

Особливості регуляції в контексті міжнародної інтеграції

У рамках інтеграції до міжнародного страхового ринку, Україна поступово адаптує регуляторні аспекти до європейських стандартів, таких як **Solvency II** (Директива ЄС), які передбачають суворіші вимоги до капіталу та управління ризиками. Це має такі особливості:

- Ризик-орієнтований нагляд. Модель нагляду, що базується на ризиках, дозволяє регуляторам акцентувати увагу на потенційно нестабільних сегментах страхового ринку.
- Міжнародна співпраця та стандартизація. Гармонізація національних нормативних актів з міжнародними стандартами підвищує привабливість українського ринку для іноземних інвесторів та сприяє інтеграції в глобальний страховий простір.
- Підвищення вимог до прозорості та звітності. Виконання міжнародних стандартів забезпечує довіру до українського страхового ринку та покращує його конкурентоспроможність.

Інституціональна структура страхового ринку включає широкий спектр учасників, серед яких страхові компанії, перестраховики, посередники (агенти, брокери), а також регулюючі органи, що забезпечують функціонування ринку згідно з прийнятими стандартами та нормативами.

Державне регулювання страхового ринку здійснюється переважно Національним банком України, який виконує наглядову функцію, запобігаючи ризикам фінансової нестабільності та контролюючи дотримання вимог до платоспроможності й прозорості діяльності учасників ринку. Регуляторні аспекти охоплюють також забезпечення прав клієнтів, сприяння розвитку конкурентного середовища та адаптацію українського страхового ринку до міжнародних стандартів, зокрема директив Європейського Союзу.

Отже, інституціональна структура та регуляторні аспекти функціонування страхового ринку є важливими факторами, що впливають на стабільність та ефективність роботи ринку. Прозора, надійна регулятивна система допомагає захистити права споживачів, підтримувати фінансову стабільність страхових

компаній та сприяти інтеграції ринку до міжнародного страхового простору. Модернізація регуляторних вимог і адаптація до європейських стандартів є необхідними кроками для розвитку сучасного, конкурентоспроможного страхового ринку в Україні.

2.3. Нормативно-правове регулювання страхового ринку України

Даний параграф магістерської роботи присвячений аналізу правової бази, яка регулює діяльність страхового сектору в Україні. Страховий ринок є важливим елементом фінансової системи держави, забезпечуючи захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб від різноманітних ризиків. Для ефективного функціонування цього сектору необхідне чітке нормативно-правове регулювання, що встановлює правила діяльності, забезпечує прозорість ринку та сприяє захисту прав страхувальників.

Основу нормативно-правового регулювання страхового ринку складає Закон України «Про страхування», який визначає загальні принципи, основні поняття, умови ліцензування, права та обов'язки учасників ринку. Крім цього, значний вплив на страховий сектор мають інші законодавчі акти, нормативні документи Національного банку України (НБУ), який наразі виконує функцію регулятора, а також міжнародні стандарти та угоди, до яких приєдналася Україна.

Одним з ключових напрямків регулювання є нагляд за діяльністю страхових компаній з боку НБУ, що включає контроль за фінансовою стійкістю, відповідністю капіталу та дотриманням обов’язкових нормативів. Згідно з європейським вектором розвитку України, важливою складовою регулювання є гармонізація законодавства із директивами Європейського Союзу, зокрема принципами платоспроможності та захисту прав споживачів страхових послуг.

Розглядаючи нормативно-правове регулювання страхового ринку України, важливо підкреслити роль таких аспектів, як прозорість діяльності компаній,

запобігання фінансовим ризикам та зловживанням, захист прав та інтересів споживачів, а також забезпечення стабільності всього фінансового ринку країни.

Докладний аналіз чинних законодавчих актів і регуляторних документів дозволяє глибше зрозуміти вплив нормативно-правових механізмів на розвиток і стабільність страхового ринку України.

В умовах зростаючої інтеграції України до світового фінансового ринку та адаптації до європейських стандартів (наприклад, Solvency II) постає необхідність модернізації нормативно-правового регулювання, що дозволить привести національні вимоги у відповідність до міжнародних стандартів. Цей розділ розглядає ключові нормативні акти, що регламентують діяльність страхового ринку в Україні, а також особливості, принципи і виклики державного регулювання в умовах сучасної економіки.

Нормативно-правове регулювання страхового ринку України є основою для забезпечення прозорої, ефективної та стабільної діяльності страховиків, захисту прав споживачів страхових послуг і підтримки фінансової стійкості галузі. Це регулювання формується через комплекс законодавчих актів, підзаконних нормативних документів, а також вимог і стандартів, які визначають діяльність усіх учасників ринку. Система регулятивних заходів в Україні націлена на гармонізацію з міжнародними стандартами, що зумовлено як внутрішніми потребами, так і прагненням інтеграції до європейського фінансового простору.

Основні нормативно-правові акти, що регулюють страховий ринок України:

1. Закон України "Про страхування". Основний закон, який визначає правові, економічні та організаційні основи функціонування страхового ринку, встановлює вимоги до капіталу страхових компаній, ліцензування, фінансової звітності, управління ризиками та розкриття інформації. Закон регулює відносини між страховиками і страхувальниками, зокрема щодо укладання та виконання договорів страхування.

2. Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України. Ці кодекси регулюють загальні питання договірних відносин, зобов’язань сторін у страхових договорах, а також права та обов’язки суб'єктів господарювання, що беруть участь у страховій діяльності.
3. Закон України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". Цей закон визначає основи державного регулювання страхового ринку, роль та функції органів нагляду, зокрема Національного банку України (НБУ), який є основним регулятором та контролює дотримання фінансових стандартів і вимог страховими компаніями.
4. Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів". Цей закон регулює питання обов'язкового страхування відповідальності автовласників перед третіми особами і визначає порядок врегулювання страхових випадків. Такий вид страхування є обов'язковим і має на меті захист інтересів потерпілих у разі ДТП.
5. Регулятивні документи Національного банку України. НБУ видає численні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність страховиків, зокрема положення про звітність, вимоги до капіталу, управління ризиками та фінансову прозорість. Ці регулятивні акти часто переглядаються для узгодження з міжнародними стандартами та поточними умовами ринку.
6. Міжнародні стандарти (наприклад, Solvency II). У зв'язку з прагненням до інтеграції з європейським страховим простором, Україна поступово адаптує свої регулятивні вимоги відповідно до стандартів Solvency II. Це передбачає впровадження ризик-орієнтованих підходів, більш суворі вимоги до капіталу, прозорості та управління ризиками.

   Державне регулювання в цій галузі має на меті забезпечення прозорості, стабільності та надійності страхового ринку, захист прав споживачів страхових послуг та створення рівних умов для всіх учасників ринку.

Основними нормативними актами, що регулюють страхову діяльність, є закони України, укази та постанови Кабінету Міністрів, нормативи Національного банку України, який виконує функції регулятора страхового ринку. Законодавчі ініціативи в цій сфері спрямовані на адаптацію українського ринку до міжнародних стандартів, включно з регламентами Європейського Союзу. Ці зміни передбачають впровадження більш жорстких вимог до платоспроможності, прозорості фінансової звітності, підвищення рівня корпоративного управління та посилення контролю над фінансовими операціями страхових компаній.

Основні напрями та принципи нормативно-правового регулювання страхового ринку України:

1. Ліцензування діяльності страховиків. Для здійснення страхової діяльності в Україні компанії повинні отримати ліцензію від НБУ, що включає перевірку відповідності вимогам до капіталу, професійної підготовки персоналу та дотримання інших фінансових стандартів. Це запобігає входженню на ринок ненадійних компаній.
2. Контроль за фінансовою стійкістю. Регулятори запроваджують вимоги до капіталу, резервів та фінансової звітності, щоб забезпечити здатність страховиків виконувати свої зобов’язання перед страхувальниками. Резервування коштів є обов’язковою вимогою для забезпечення виплат у разі настання страхових випадків.
3. Регулярний нагляд і перевірки. Національний банк України регулярно проводить перевірки страхових компаній, аналізує їхню фінансову звітність, контролює дотримання вимог щодо капіталу та ризиків. Це знижує ймовірність фінансових порушень і сприяє підвищенню надійності страхового ринку.
4. Захист прав споживачів. Регуляторна система передбачає спеціальні механізми для захисту прав страхувальників, включаючи вимоги до прозорості інформації, механізми вирішення спорів, стандарти

врегулювання страхових випадків, а також можливість подачі скарг на дії страховиків.

5. Гармонізація з міжнародними нормами. Оскільки Україна прагне інтегруватися в європейський страховий ринок, регулятивні вимоги поступово адаптуються до міжнародних стандартів, таких як Solvency II. Це забезпечує прозорість, фінансову стійкість і підвищує довіру до ринку серед міжнародних інвесторів.

Виклики та перспективи регулювання страхового ринку в Україні

Попри існування значної нормативно-правової бази, страхова галузь України все ще стикається з викликами, пов'язаними з низьким рівнем довіри до страхування, нестачею інновацій, а також потребою в удосконаленні механізмів захисту прав споживачів. Одним із перспективних напрямів є подальше запровадження сучасних технологій, таких як InsurTech, автоматизація звітності, розвиток онлайн-послуг, що підвищить доступність страхових послуг і прозорість для споживачів. Також важливим залишається питання адаптації нормативної бази до європейських стандартів, що дозволить українському ринку більш активно інтегруватися у світову фінансову систему.

Отже, нормативно-правове регулювання страхового ринку України є багатокомпонентною системою, яка забезпечує стабільність, прозорість та надійність ринку, захищає права споживачів і підтримує фінансову стійкість компаній. Подальше вдосконалення регуляторної системи сприятиме розвитку галузі та забезпечить її інтеграцію до міжнародного страхового простору.

Аналіз нормативно-правових актів свідчить,що регулятивна база України забезпечує основні вимоги для захисту прав споживачів, фінансової стійкості страховиків та відповідності ринкових умов міжнародним стандартам.

Попри це, нормативне регулювання потребує подальшого вдосконалення, зокрема адаптації до стандартів ЄС, таких як Solvency II, що дозволить підвищити рівень платоспроможності страховиків та посилити нагляд за управлінням ризиками. Гармонізація з міжнародними нормами також відкриє

українському ринку можливості для інтеграції у глобальний фінансовий простір, стимулюючи інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність.

Загалом, подальший розвиток нормативно-правового регулювання сприятиме підвищенню довіри до страхового ринку з боку споживачів та інвесторів, стимулюватиме появу інноваційних продуктів і дозволить створити сприятливі умови для стійкого зростання галузі в Україні.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Страховий ринок України має важливе значення для забезпечення економічної стабільності та захисту майнових і фінансових інтересів громадян і підприємств. Проте його розвиток стикається з численними викликами, включаючи нестабільність економіки, низький рівень довіри споживачів і потребу в сучасній регуляторній базі. У цьому контексті вдосконалення інституційної моделі страхового ринку є важливим завданням, яке вимагає створення стійких і прозорих інституцій, ефективного законодавчого регулювання, сприяння технологічному розвитку та зростання професійного рівня учасників ринку. Вдосконалення інституційної моделі не лише дозволить підвищити надійність страхового сектора, але й створить сприятливі умови для залучення інвестицій та зміцнення конкурентних позицій на світовому ринку.

Вдосконалення інституційної моделі страхового ринку України

Основою вдосконалення інституційної моделі страхового ринку є посилення регуляторних механізмів, що забезпечують прозорість, захист прав страхувальників та рівні умови для всіх учасників. Одним із ключових завдань є розробка сучасної правової бази, яка включає оновлення вимог до капіталізації страхових компаній, прозорість фінансової звітності та забезпечення відповідальності за порушення регуляторних норм. Державні інституції повинні запровадити чіткі стандарти звітності та регулювання, що допоможе підвищити рівень довіри з боку страхувальників і забезпечить стабільність страхових компаній.

Важливою частиною вдосконалення є розвиток професійних асоціацій і об’єднань, які сприяють обміну досвідом між учасниками ринку та підвищенню рівня професійних навичок. Ці асоціації можуть розробляти стандарти обслуговування клієнтів, забезпечувати навчальні програми та створювати умови для постійного професійного розвитку. Успішний розвиток професійної

інфраструктури ринку сприяє підвищенню якості наданих послуг, що, своєю чергою, допомагає створити конкурентоспроможний ринок.

Цифровізація страхового ринку є ще одним важливим елементом вдосконалення інституційної моделі. Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, великі дані та блокчейн, дозволяє оптимізувати процеси управління ризиками, автоматизувати обробку страхових полісів і підвищити точність оцінки страхових випадків. Державні інституції мають підтримувати впровадження цифрових технологій, забезпечуючи при цьому захист даних споживачів і створення умов для розвитку цифрової інфраструктури. Це значно полегшить доступ до страхових послуг, зробить їх зручнішими та прозорішими для споживачів.

Забезпечення доступу до страхових продуктів для різних верств населення та створення умов для популяризації страхових послуг є ще одним напрямом вдосконалення моделі. Це включає запровадження освітніх програм для підвищення рівня фінансової грамотності населення, розробку спеціальних страхових продуктів для малого бізнесу та аграрного сектора, що потребують особливого захисту через підвищені ризики. Підвищення обізнаності про страхові продукти сприятиме зростанню попиту та посиленню стійкості ринку.

Вдосконалення інституційної моделі страхового ринку України є необхідним для забезпечення його надійності та конкурентоспроможності.

Розвиток страхового бізнесу в Україні є важливою складовою економічної стабільності та фінансової безпеки держави. Страховий сектор виконує стратегічну роль у захисті майнових і соціальних інтересів громадян та підприємств, надаючи їм ефективні механізми управління ризиками. У сучасних умовах, коли економіка України відчуває вплив глобальних криз і внутрішніх викликів, розвиток страхового бізнесу стає необхідним для забезпечення стійкості та довіри до фінансової системи країни.

Важливість розвитку страхового бізнесу також зумовлена його здатністю акумулювати фінансові ресурси, які можуть бути інвестовані в національну економіку. За умов ефективного функціонування страхові компанії сприяють

зростанню обсягів інвестицій у стратегічні галузі, підтримуючи таким чином стале економічне зростання та створюючи основу для економічного відновлення.

Підвищення довіри до страхових послуг, розширення їхнього спектру, адаптація до міжнародних стандартів і запровадження нових продуктів відповідно до актуальних потреб ринку є критично важливими завданнями для страхового бізнесу. Саме це дозволить створити сучасний, конкурентоспроможний страховий ринок, що відповідатиме як національним інтересам, так і вимогам європейських та світових стандартів.

На сучасному етапі страхування в Україні стикається з низкою проблем: недостатньою прозорістю, обмеженим рівнем довіри з боку споживачів, нестачею інноваційних продуктів, а також слабкою інтеграцією до міжнародних стандартів і практик. Разом із цим, динамічний розвиток цифрових технологій та глобальні тренди створюють нові можливості для покращення роботи страхового ринку та його адаптації до вимог часу.

У цьому розділі розглядаються основні напрями вдосконалення інституціональної структури страхового ринку України, що включають реформування регулятивної бази, посилення державного нагляду, сприяння інноваціям та підвищення якості обслуговування клієнтів. Запропоновані заходи спрямовані на побудову більш прозорої, надійної та конкурентоспроможної страхової системи, яка відповідатиме сучасним викликам та запитам як внутрішнього, так і міжнародного ринків.

Інституціональна модель страхового ринку України являє собою комплекс нормативних, регулятивних, організаційних та правових інструментів, які формують умови функціонування страхових компаній і регулюють їхні відносини з державою, клієнтами та партнерами. Вона охоплює ключові елементи, такі як законодавче регулювання, механізми нагляду та контролю, стандарти фінансової звітності та управління ризиками, а також механізми захисту прав споживачів страхових послуг.

На сьогоднішній день українська інституціональна модель страхового ринку потребує адаптації до сучасних викликів і міжнародних стандартів. Це включає зміцнення регуляторних механізмів, забезпечення прозорості страхових операцій, впровадження інновацій та цифрових технологій. Такі зміни можуть підвищити довіру з боку населення, стимулювати зростання галузі та інтегрувати український ринок у світовий фінансовий простір.

Реформа інституціональної моделі страхового ринку є одним із ключових кроків для забезпечення стабільності, надійності та конкурентоспроможності національного страхового ринку, що, в свою чергу, сприятиме економічному розвитку країни.

Для вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України варто розглянути кілька стратегічних напрямів, що допоможуть зробити ринок більш прозорим, надійним та орієнтованим на потреби клієнтів і партнерів. Основні пропозиції можуть охоплювати такі аспекти:

1. Посилення регулятивної ролі держави

- Удосконалення нормативної бази. Необхідно оновити закони про страхування, щоб узгодити їх із європейськими стандартами, зокрема Директивами ЄС (Solvency II) для більш ефективного захисту прав споживачів та фінансової стабільності страхових компаній.
- Збільшення прозорості та підзвітності. Запровадження вимог до звітності, що дозволяє громадськості відстежувати діяльність страхових компаній, посилить довіру до галузі.
- Підтримка фінансової грамотності. Проведення державних освітніх програм для громадян щодо важливості страхування та вартості ризиків може стимулювати попит на страхові послуги.

2. Оптимізація механізмів нагляду та контролю

- Інтеграція наглядових функцій. Варто об'єднати функції контролю в єдиному органі, який спеціалізується на страхових ринках, і автоматизувати процеси нагляду.

- Імплементація сучасних IT-інструментів. Запровадження технологій для аналізу даних дозволить більш ефективно виявляти ризикові дії на ринку та запобігати можливим шахрайствам.
- Адаптивний підхід до вимог капіталу. Перегляд вимог щодо власного капіталу страхових компаній, залежно від їх профілю ризиків та специфіки діяльності, сприятиме більшій гнучкості та фінансовій стабільності.

3. Підтримка розвитку нових продуктів та інновацій

- Створення умов для InsurTech компаній. Полегшення входу на ринок нових технологічних страхових компаній може значно підвищити ефективність процесів і доступність страхових послуг.
- Інвестування у дослідження та розвиток. Запровадження пільг для інноваційних продуктів (наприклад, кіберстрахування або страхування від кліматичних ризиків) сприятиме створенню більш різноманітного портфелю послуг.
- Підтримка міжнародної співпраці. Налагодження співпраці з міжнародними страховими компаніями та запозичення їхнього досвіду може прискорити розвиток інноваційних моделей у страховій галузі України.

4. Підвищення клієнтоорієнтованості та рівня сервісу

- Впровадження стандартів якості обслуговування, що враховують досвід клієнтів та відповідають світовим практикам.
- Цифровізація страхових послуг. Створення зручних цифрових платформ для доступу до страхових послуг, як-от онлайн-оформлення та дистанційний врегулювання страхових випадків.
- Розвиток механізмів саморегулювання на рівні галузі. Наприклад, створення кодексу етики та незалежних інститутів розгляду скарг клієнтів допоможе підвищити довіру до страхового сектору.

5. Інтеграція з міжнародними ринками

- Сприяння адаптації до вимог ЄС у сфері страхування. Розширення співпраці з європейськими партнерами та адаптація страхового законодавства

до стандартів ЄС полегшить інтеграцію українського страхового ринку до міжнародного простору.

- Стимулювання приходу іноземних інвесторів. Створення сприятливих умов для іноземних інвестицій через зниження адміністративних бар'єрів та захист прав інвесторів може підвищити капіталізацію ринку та його конкурентоспроможність.

Такі зміни дозволять підвищити конкурентоспроможність українського страхового ринку, створити надійні механізми захисту прав клієнтів, зменшити ризики для страхових компаній та забезпечити стабільний розвиток галузі в умовах глобалізації. Впровадження запропонованих реформ сприятиме створенню прозорої, ефективної та орієнтованої на клієнта інституціональної моделі. Це, у свою чергу, забезпечить стійке зростання страхового ринку, підвищення рівня захисту прав страхувальників та зміцнення фінансової стабільності галузі. Вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України є необхідним кроком для забезпечення стабільного розвитку галузі, підвищення довіри з боку споживачів, інтеграції до міжнародного страхового простору та ефективного управління ризиками.

Розвиток страхового ринку вимагає оптимізації існуючих регулятивних, організаційних і нормативних механізмів з урахуванням сучасних викликів та європейських стандартів.

Основні напрями вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України згруповано та представлено на рис. 3.1.

Очікувані результати від вдосконалення моделі

Вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України матиме позитивний вплив на всю галузь, забезпечуючи прозорість, стабільність і конкурентоспроможність. Це сприятиме довірі населення до страхування, стимулюватиме розвиток нових страхових продуктів і покращить фінансову стабільність страхових компаній.

Основні напрями вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України

1. **Оновлення регулятивної бази**:
   - Вдосконалення законодавства у відповідності до стандартів ЄС, таких як Solvency II, для посилення фінансової стабільності та підвищення захисту прав споживачів.
   - Введення єдиних стандартів фінансової звітності для страхових компаній та створення зрозумілих вимог до капіталу, що дозволить знизити ризики банкрутства та підвищити прозорість.

2. **Посилення нагляду та контролю**:
   - Інтеграція контролюючих функцій в єдиний незалежний орган, спеціалізований на нагляді за страховими компаніями, що сприятиме більшому контролю за дотриманням законодавства та прозорості фінансової діяльності.
   - Використання автоматизованих систем аналізу даних для моніторингу фінансової діяльності та управління ризиками, що дозволить виявляти можливі порушення та шахрайство.

3. **Стимулювання інноваційних технологій та цифровізації**:
   - Створення умов для розвитку InsurTech компаній, що можуть запропонувати цифрові платформи для страхових послуг, автоматизоване обслуговування клієнтів, онлайн-оформлення та врегулювання страхових випадків.
   - Сприяння впровадженню нових продуктів, таких як страхування кіберризиків та кліматичних ризиків, що відповідають потребам сучасного суспільства та бізнесу.

4. **Підвищення клієнтоорієнтованості та захисту прав споживачів**:
   - Впровадження механізмів захисту прав споживачів через створення кодексу етики для страхових компаній та запровадження незалежного інституту розгляду скарг.
   - Проведення просвітницьких кампаній для підвищення фінансової грамотності населення, що стимулюватиме розуміння важливості страхування та усвідомлене користування страховими послугами.

5. **Залучення іноземних інвесторів та інтеграція в міжнародний ринок**:
   - Спрощення умов для входження на ринок міжнародних страхових компаній та створення сприятливих умов для іноземних інвестицій, що допоможе залучити нові капітали та знання.
   - Гармонізація нормативної бази із міжнародними стандартами дозволить Україні стати привабливішим ринком для іноземних страхових компаній і сприятиме інтеграції в глобальну економіку.

Рис. 3.1. Напрями вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України

Джерело: авторська розробка та інтерпретація.

Підвищення рівня інтеграції українського ринку до міжнародного простору також створить нові можливості для розвитку, залучення інвестицій і впровадження світових стандартів, що сприятиме стійкому зростанню страхового ринку в Україні.

Розглянуті пропозиції щодо вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України спрямовані на посилення стабільності, прозорості та ефективності його функціонування. Вони включають як зміцнення регуляторної бази, так і розвиток інфраструктури ринку, підвищення рівня фінансової грамотності населення та стимулювання інновацій в галузі страхових послуг.

Запровадження більш жорстких стандартів до капіталізації страхових компаній та контроль за їх фінансовою стійкістю сприятиме зниженню ризику банкрутств та підвищенню надійності ринку. Крім того, вдосконалення системи державного нагляду за страховою діяльністю забезпечить захист прав страхувальників та підвищить довіру до страхових продуктів.

Пропозиції щодо впровадження нових цифрових технологій і діджиталізації процесів страхування дозволять спростити доступ населення до страхових послуг, знизити операційні витрати страховиків та підвищити їх конкурентоспроможність. Паралельно з цим, розвиток освітніх ініціатив і програм фінансової грамотності серед населення стане основою для зростання попиту на страхові послуги та підвищення рівня проникнення страхування в економіку.

ВИСНОВКИ

Магістерська роботи полягає у комплексному підході до вивчення теоретичних та практичних засад інституціональної моделі страхового ринку України, а також виявленню сучасних викликів та окресленню перспектив її подальшого розвитку.

Проведені дослідження дозволили сформувати наступні висновки:

1. Аналіз існуючих теоретичних підходів до інституціоналізації страхового ринку продемонстрував, що стабільність і ефективність ринку значною мірою залежать від прозорості та надійності регуляторних механізмів, рівня фінансової грамотності населення, а також від розвитку технологічної інфраструктури. Успішне функціонування ринку можливе лише за умови гармонійної взаємодії всіх його компонентів, що забезпечує захист інтересів страхувальників та ефективне управління ризиками.

Таким чином, теоретична концептуалізація інституціональної моделі страхового ринку України дозволяє створити методологічну базу для подальшого вдосконалення його структури та функціонування. Розробка і застосування цієї моделі сприятимуть адаптації страхового ринку до сучасних економічних викликів, підвищенню його конкурентоспроможності та інтеграції з європейськими ринками.

2. Особливості інституціональної структури страхового ринку України відображаються в певних унікальних умовах функціонування, таких як обмежена кількість великих гравців, високий рівень концентрації капіталу, а також залежність від макроекономічних факторів, що визначають доступність ресурсів та попит на страхові послуги.

Отже, інституціональна структура та регуляторні аспекти є визначальними факторами у створенні стабільного та надійного страхового ринку в Україні. Впровадження міжнародних стандартів та вдосконалення регуляторної бази сприятимуть зміцненню довіри серед клієнтів і партнерів, а також забезпечать можливість розвитку конкурентного середовища, що відповідає сучасним викликам і вимогам глобалізованого ринку.

3. Регуляторні зміни останніх років свідчать про прагнення зміцнити фінансову стабільність страхових компаній та підвищити їхню довіру серед населення та бізнесу. Водночас нові вимоги ставлять перед страховиками виклики, пов’язані з необхідністю покращення внутрішніх процесів, модернізацією інфраструктури, оптимізацією витрат та підвищенням професійної підготовки працівників.

Таким чином, нормативно-правове регулювання страхового ринку України відіграє важливу роль у забезпеченні його сталого розвитку. Регуляторні заходи створюють основу для прозорого, ефективного та конкурентоспроможного ринку, спрямованого на захист інтересів страхувальників і підтримку фінансової стабільності в країні. Однак для повного використання потенціалу ринку необхідна подальша адаптація законодавства до сучасних вимог та умов ринку.

4. Страховий ринок України, незважаючи на економічні труднощі та нестабільність, продовжує демонструвати потенціал для розвитку та адаптації до мінливих умов. Зокрема, ринок поступово відновлюється після економічних криз, спричинених зовнішніми та внутрішніми факторами, і демонструє ознаки стабілізації завдяки зростанню попиту на страхові послуги та вдосконаленню регуляторних умов.

Аналіз показує, що однією з головних тенденцій є підвищення інтересу до страхування життя та медичного страхування, що пов’язано зі змінами в соціальних потребах населення та зростанням обізнаності щодо значення особистого фінансового захисту. Крім того, відбувається поступове посилення регуляторних вимог, спрямованих на підвищення платоспроможності та прозорості діяльності страхових компаній. Це забезпечує більш ефективний захист прав страхувальників і сприяє формуванню конкурентного середовища.

Сучасний ринок також характеризується процесами цифровізації, які включають автоматизацію процесів, онлайн-продажі страхових полісів та розвиток дистанційного обслуговування клієнтів. Ці нововведення підвищують доступність страхових послуг, особливо для молоді та населення у віддалених

регіонах, що, у свою чергу, сприяє збільшенню обсягів страхових премій та розширенню бази клієнтів.

5. Запропоновані заходи щодо вдосконалення інституціональної моделі страхового ринку України спрямовані на зміцнення його стійкості, підвищення конкурентоспроможності та рівня довіри з боку споживачів. Розвиток галузі потребує комплексного підходу, що включає модернізацію нормативно-правової бази, посилення нагляду, підтримку інновацій та цифровізацію страхових послуг. Окрему увагу слід приділити адаптації до міжнародних стандартів, що дозволить Україні інтегруватися у глобальний ринок страхування та залучити іноземні інвестиції.

Успішна реалізація запропонованих заходів дозволить створити сучасну, прозору та стабільну інституційну модель страхового ринку України, яка відповідатиме міжнародним стандартам та сприятиме зміцненню фінансової стабільності країни. В результаті, страховий ринок зможе ефективніше виконувати свої функції у сфері захисту економічних інтересів громадян і бізнесу, а також сприятиме розвитку інвестиційного клімату та економічної активності в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакуменко О.В. Моделювання рівня конкуренції на страховому ринку України. *Бізнесінформ*. 2021. № 7. С. 303-312.

2. Абдулов О.Г. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України у глобальному світовому просторі. Глобальні проблеми економіки та фінансів: зб. тез доп. міжнар. наук.–практ. конф., м. Прага, 26 груд. 2022 р. Прага, 2022. С. 128-131.

3. Базилевич В. Д., Базилевич А. С. Страхова справа. Київ: Знання, 2016. 352 с.

4. Базилевич В. Д. Страховий ринок України : монографія. Київ: Товариство «Знання КОО», 2014. 374-378 с.

5. Базилевич В.Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2021. Вип. 134. С. 7-11.

6. Бондар І. О. Сучасний страховий ринок України. *Вісник академії економічних наук України*. 2019. № 5. С. 18-22.

7. Борисова В. А., Огаренко О. В. Організаційно-економічний механізм страхування. *Ефективна економіка*. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 220 с.

8. Василишин Р. Д., Кашенко О. Л., Борисова В. А. Економічні основи страхування. Суми: Довкілля, 2019. 420 с.

9. Внукова Н. М., Успаленко В. І., Временко Л. В., Кондратенко Д. В. Страхування: теорія та практика: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Н. М. Внукова. Харків, 2004. 371 с.

10. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. / за заг. ред. О. Д. Вовчак. Львів, 2017. 656 с.

11. Гаманкова О. О., Артюх Т. М., Горянська С. В. Страхування: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. Київ: КНЕУ, 2015. 118 с.

12. Гаманкова О.О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 10. С. 80-87.

13. Гарматій Т. Д. Проблеми розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Фінанси України*. 2020. № 9. С. 19-23.

14. Гарматій Т. Д. Проблеми розвитку страхового ринку України. *Банківська справа*. 2018. №5. С. 223-228.

15. Гутко Л. В. Страховий ринок України: стан, проблеми розвитку та шляхи їх вирішення. Економіка. Фінанси. Право. 2018. № 7. С. 19-24.

16. Городніченко Ю.В. Сутність, значення і необхідність інституційних інвесторів на фондовому ринку України. *Економічний аналіз*. 2018. № 31. С. 102-107.

17. Гринчишин Я.М. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2019. № 3 (43). С. 622-626.

18. Диба В.А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 80-83.

19. Заруба О. Д. Основи страхування: навч. посібник для студ. екон. спец. Київ: УФМБ, 2005. 180 с.

20. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і суспільство*. 2019. № 10. С. 417-425.

21. Івашина Г. В. Страховий ринок України перехідного періоду. Банківська справа. 2016. № 7. С. 2-7.

22. Кінащук Л. Л. Страхування: теорія та практика проведення. Київ: Атіка, 2017. 111 с.

23. Криклій А. С. Ринок страхування життя в Україні : тенденції та європейський досвід. *Економіка та держава*. 2019. № 5. С. 13-19.

24. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2025 року: Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2019 р. №391. URL: http://www.bank.gov.ua/doccatalog. (дата звернення: 11.09.2022).

25. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2022 року [Електронний ресурс]. Постанова Правління Національного банку України від 18 червня 2017 року № 391 (у редакції рішення Правління Національного банку України від 16 січня 2017 року № 28). Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297

26. Кулина Г. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2019. № 3(52). С. 48-59.

27. Марина А., Пеценко М. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 2023, (5 (05), 44-51. https://doi.org/10.32782/dees.5-7.

28. Малікова І.П. Оцінка концентрації страхового ринку України,її зв'язок з процесами монополізації та конкуренції. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Економічні науки». 2019. Вип. 23.Частина 3. С. 76-79.

29. Мних М. В. Страхування та його роль у забезпеченні соціального захисту населення. Фінанси України. 2018. №6. С. 39-45.

30. Нанюк І. С., Маруженко Д. С. Визначення категорії «Фінансова стійкість страхових компаній». *Фінанси України*. 2006. № 11. С. 77-82.

31. Непочатенко З.В., Кравченко С.В., Заблоцька А. О. Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України. [*Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством* : Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції]. Частина 1. м. Полтава, 30-31 березня 2023 р. Полтава, 2023. С. 718-720.

32. Nepochatenko Z. Current state of operation of Ukrainian insurance market in the context of the main segment. [*Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*, матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції]. 25 травня 2023 р. Умань : 2023. С. 25-26.

33. Прокопчук О. Т., Улянич Ю. В., Мирошниченко М. М. Цифрова трансформація страхового ринку України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 152-164. DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-152-164.

34. Прокопчук О. Т., Пенькова О. Г., Харенко А. О. Теоретичні засади управління маркетинговою діяльністю у страховому бізнесі. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 120-130. DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-120-130.

35. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України із змінами, внесеними законами України № 607/97-ВР від 04.11.97 р.

36. Про страхування: Закон України від 07.02.2019 р. № 2473-VIII. Голос України. 1996. № 68. Ст. 78.

37. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/2937. (дата звернення: 15.05.2022).

38. Підсумки діяльності страхових компаній за 2022 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017_rik/sk_%202022.pdf

39. Пономарьова О.Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / А.В. Бодня, М.А. Іванченко, О.Б. Пономарьова. Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. 2020. № 5. Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/5- 2020/166.pdf.

40. Приказюк Н.В. Страхування як механізм фінансування ризиків та інструмент страхового захисту держави. *Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 1 (28). Том 2. С. 236-247.

41. Пономарьова О. Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2022. №5. URL: http://global-national.in.ua/archive/5- 2015/166.pdf. (дата звернення: 15.05.2023).

42. Перспективи розвитку страхового ринку України. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/144.pdf. (дата звернення: 15.05.2022).

43. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік. URL: https://forinsurer.com/files/file00654.pdf. (дата звернення: 15.05.2021).

44. Приймак Н. В. Страховий ринок України: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Стратегічні орієнтири*. Суми, 2020. № 9. http://www.libfor.com/. (дата звернення: 15.05.2022).

45. Самойловський А. Л. Пропозиції щодо вдосконалення страхового ринку України. *Фінанси України*. 2018. № 5. С. 12-19.

46. Слободянюк Н. О. Стан страхового ринку України на сучасному етапі, проблеми та перспективи його розвитку. Молодий вчений. 2018. № 5. С. 66-68.

47. Ткаченко Н. В. Страхування : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Ліра, 2019. 270 с.

48. Simionescu M. Non-life Insurance Market and Macroeconomic Indicators in Baltic States (Bulgarian Economic Paper No. BEP 05-2022). 2022, *Center for Economic Theories and Policies*. Retrieved from https://econpapers.repec.org/paper/skowpaper/bep-2022-05.htm.

49. Teece D. Business Models, Business Strategy and Innovation. *Long Range Planning*, 2019, 43(2-3), 172-194. https://doi.org/10.1016/j.lrp.2019.07.003.

50. Tilson, D., Lyytinen, K., & Sørensen, C. Digital infrastructures: the missing IS Research Agenda. *Information Systems Research*, 2018, 21(4), 748-759. https://doi.org/10.1287/isre.1100.0318.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1

Основні показники діяльності страхових компаній України в умовах воєнного стану

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Обсяг активів, млн. грн	63493	63866	64920	63622	70338	73374
Кількість укладених договорів, тис. од	77495	80271	120577	131562	88102	73353
Валові страхові премії, млн. грн	49367	53001	45176	49708	39616	34141
Валові страхові виплати, млн. грн	12863	14338	14854	17958	13001	12027

*Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [5-7].

Додаток Б

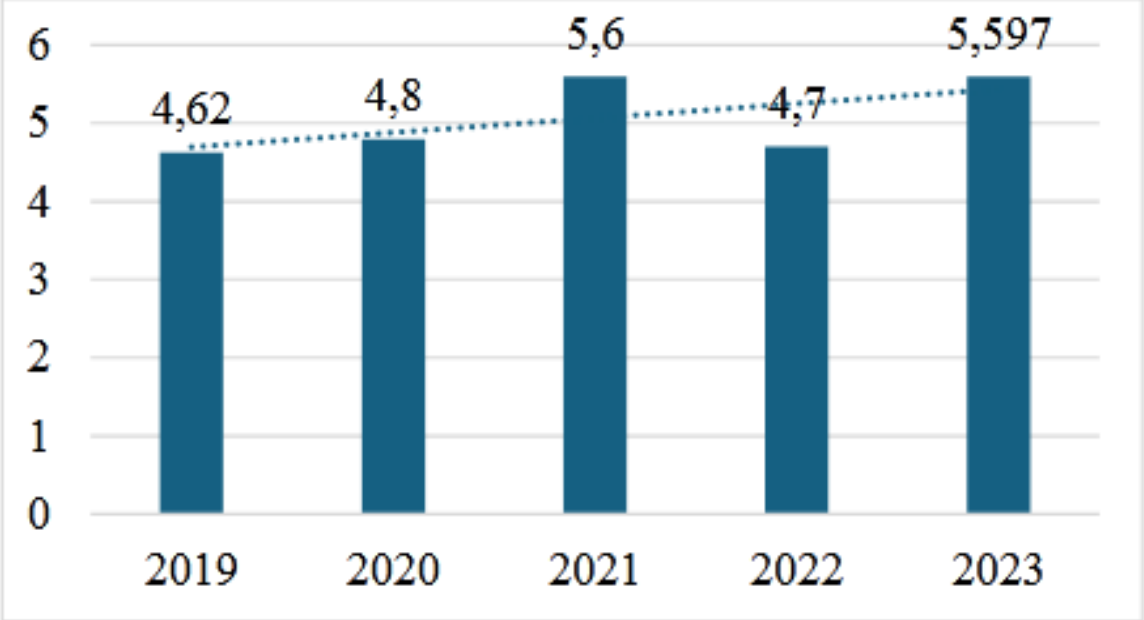

Рис. 1. Динаміка премій зі страхування життя, млрд грн

*Джерело: складено та розраховано автором за даними джерел: 4; 15; 43.

Додаток В

Таблиця 1

Особливості маркетингу страховому бізнесі*

Показники			Кількість зареєстрованих страховиків	Кількість укладених договорів страхування (тис. од.)	Сформовані страхові резерви	Валові страхові премії	Валові страхові виплати
Період	2020	I кв.	225	40530,80	31965,50	11548,80	3749,90
		I-II кв.	215	57899,89	28467,25	21018,26	7043,88
		I-III кв.	215	89434,50	29623,04	32967,07	11131,90
		I-IV кв.	210	120576,75	34192,96	45175,93	14853,56
	2021	I кв.	208	29248,81	34210,70	12040,51	4378,38
		I-II кв.	181	62769,51	35027,54	24779,84	8703,26
		I-III кв.	169	99939,96	35642,84	38070,65	13427,67
		I-IV кв.	155	131561,93	36555,68	49707,97	17958,31
	2022	I кв.	145	20102,10	36382,72	9680,21	3180,38
		I-II кв.	142	39705,38	36502,38	17656,41	6016,40
		I-III кв.	139	60380,28	39794,01	28573,69	9502,27
		I-IV кв.	128	88002,98	41000,58	39661,78	13001,40
	2023	I кв.	122	20228,90	41329,27	10116,39	3839,77
		I-II кв.	115	40774,77	42481,79	21354,70	7817,50
		I-III кв.	111	73352,95	44888,33	34141,75	12027,37
		I-IV кв.	101	94821,50	46781,22	47014,98	16867,33

*Джерело: авторське узагальнення за даними джерел [11-13].